

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ
ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014-
2016

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

ΣΤΑΜΑΤΙΑ ΕΛΕΝΗ ΣΜΠΟΝΙΑ

ΑΜ:20150091

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΤΕΡΖΙΔΗΣ ΑΓΑΠΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2018

NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

MEDICAL SCHOOL

MASTER OF SCIENCES: INTERNATIONAL MEDICINE –
HEALTH CRISIS MANAGEMENT

THE REFUGEE'S CRISIS IN GREECE DURING THE PERIOD
2014- 2016

THE MANAGEMENT OF UNACCOMPANIED MINORS

SMPONIA STAMATIA ELENİ

ATHENS

JANUARY 2018

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΚΡΙΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τ... Μεταπτυχιακ..... Φοιτητ..

Εξεταστική Επιτροπή

-, Επιβλέπων
-, Μέλος
-, Μέλος

Η Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή η οποία ορίσθηκε απο την ΓΣΕΣ της Ιατρικής Σχολής του Παν. Αθηνών Συνεδρίαση της^{ης} 20... για την αξιολόγηση και εξέταση τ... υποψηφίου κ..., συνεδρίασε σήμερα .../.../....

Η Επιτροπή **διαπίστωσε** ότι η Διπλωματική Εργασία τ. Κ... με τίτλο
.....
....., είναι πρωτότυπη, επιστημονικά και τεχνικά άρτια και η βιβλιογραφική πληροφορία ολοκληρωμένη και εμπειρισταωμένη.

Η εξεταστική επιτροπή αφού έλαβε υπ' όψιν το περιεχόμενο της εργασίας και τη συμβολή της στην επιστήμη, με ψήφους προτείνει την απονομή στον παραπάνω Μεταπτυχιακό Φοιτητή την απονομή του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (Master's).

Στην ψηφοφορία για την βαθμολογία ο υποψήφιος έλαβε για τον βαθμό «ΑΡΙΣΤΑ» ψήφους για τον βαθμό «ΛΙΑΝ ΚΑΛΩΣ» ψήφους και για τον βαθμό «ΚΑΛΩΣ» ψήφους Κατά συνέπεια, απονέμεται ο βαθμός «(Αριστα/Λίαν Καλώς/Καλώς)& (Βαθμός).....».

Τα Μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής

-, Επιβλέπων (Υπογραφή) _____
-, Μέλος (Υπογραφή) _____

Περίληψη

Η κρίση στη Συρία, απέκτησε από το 2012 κλιμακούμενη περιφερειακή διάσταση με διεθνείς απολήξεις, καθώς έχουν εμπλακεί ενεργά πλείστοι άλλοι δρώντες, όπως κράτη και οργανώσεις της περιοχής αλλά και εκτός αυτής. Συγκεκριμένα, από τη μία πλευρά είναι το Ιράν, η λιβανική σιιτική οργάνωση Χεζμπολά, το Ιράκ και η Ρωσία, υποστηρικτές του καθεστώτος Άσαντ και από την άλλη η Σαουδική Αραβία, η Τουρκία, το Κατάρ, τα ΗΑΕ, η ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, υποστηρικτές των σουνιτικών εξτρεμιστικών και κοσμικών αντικαθεστωτικών ομάδων, δίνοντας στη σύγκρουση χαρακτήρα πολέμου δι' αντιπροσώπων. Αποτέλεσμα της σύγκρουσης στη Συρία είναι η δημιουργία μίας από τις μεγαλύτερες ανθρωπιστικές κρίσεις στον κόσμο. Οι βίαιες συγκρούσεις που προκάλεσαν το θάνατο σε χιλιάδες ανθρώπους με μηδενικές πιθανότητες επιβίωσης στις περιοχές που βομβαρδίζονταν, η οικονομική κατάρρευση και κατ' επέκταση η κατάρρευση του κοινωνικού ιστού της χώρας, είχε ως αποτέλεσμα να απομακρυνθούν από τις εστίες τους εντός της χώρας περίπου 7,6 εκατομμύρια άνθρωποι και παράλληλα τη δημιουργία ενός τεράστιου προσφυγικού ρεύματος με περίπου 4,8 εκατομμύρια εγγεγραμμένους πρόσφυγες μέχρι τον Ιούνιο του 2016.

Ένα μεγάλο μέρος των εν λόγω προσφυγικών ροών κατευθύνονταν προς την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, από τα παράλια της Τουρκίας μέσω της θαλάσσιας οδού της Μεσογείου με πύλη εισόδου την Ελλάδα. Η Ελλάδα την τριετία 2014-2016, δέχτηκε ένα τεράστιο κύμα προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών από τη θαλάσσια οδό της Μεσογείου, το οποίο ήταν περίπου 1.071.211 άνθρωποι, σημειώνοντας την μεγαλύτερη διέλευση το 2015 με περίπου 856.723 πρόσφυγες και μετανάστες. Η διέλευση των προσφύγων και μεταναστών γινόταν από τη νησιωτική Ελλάδα στο λιμάνι του Πειραιά και στη συνέχεια μέσω της ηπειρωτικής Ελλάδας και Ειδομένης στην Ευρώπη. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν πολλά παιδιά και πολλά ασυνόδευτα παιδιά. Τα καταγεγραμμένα από τις ελληνικές αρχές ασυνόδευτα παιδιά για την ίδια τριετία ήταν 9.790. Οι αγνοούμενοι και νεκροί την ίδια χρονική περίοδο στη Μεσόγειο ήταν περίπου 12.293. Το Μάρτιο του 2016 έκλεισαν τα σύνορα με την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα περισσότεροι από 57.000 άνθρωποι.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την διαχείριση των προσφυγικών – μεταναστευτικών ροών την περίοδο 2014-2016, ως αποτέλεσμα της ανθρωπιστικής κρίσης στη Συρία, από την Ελλάδα, και επικεντρώνεται περαιτέρω στη διαχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων. Το πρόβλημα των προσφύγων – μεταναστών είναι διαρκές και διαχρονικό, αλλά με την ένταση που παρουσιάστηκε την εν λόγω περίοδο είναι πρωτόγνωρο και σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση της Ελλάδας δημιουργεί τεράστια διαχειριστικά αλλά και οικονομικά προβλήματα στην αντιμετώπισή του.

Στη διαχείριση του προσφυγικού – μεταναστευτικού εν γένει διερευνήθηκαν και παρουσιάστηκαν ζητήματα για το ρόλο των εμπλεκόμενων φορέων, το συντονισμό αυτών αλλά και τον τρόπο αντιμετώπισης του όλου προβλήματος από τη συντεταγμένη πολιτεία.

Η παρουσίαση της Διεθνούς, Κοινοτικής και Εθνικής νομοθεσίας, με έμφαση στα άρθρα που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά, ανέδειξε κενά και παραλήψεις σε σχέση με την αντιμετώπισή τους από τις

ελληνικές αρχές. Κενά και Παραλήψεις στη διαχείριση και στις αποφάσεις που πρέπει να λαμβάνονται με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, όπως κατ' αρχήν προβλέπεται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), καθώς επίσης στην κοινοτική και εθνική νομοθεσία και καθορίζεται στις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Η διαχείριση και αντιμετώπιση των ασυνόδευτων παιδιών ξεκινάει από τη στιγμή που εισέρχονται στην ελληνική επικράτεια με την υποδοχή τους αρχικά από τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης, από τα κέντρα κράτησης και την προσωρινή παραμονή τους είτε σε αυτούς τους χώρους είτε σε προσωρινούς χώρους φιλοξενίας, μέχρι τη μεταφορά τους σε δομές φιλοξενίας. Διερευνήθηκαν οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτούς τους χώρους και ο τρόπος αντιμετώπισης των παιδιών, με στοιχεία που αντλήθηκαν από πορίσματα των επιτόπιων ερευνών που πραγματοποίησαν οι εμπλεκόμενοι φορείς και οι ΜΚΟ, που συμβάλουν στην διαχείριση και αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος. Έγινε αντιπαράθεση των στοιχείων που αντλήθηκαν από τις εν λόγω έρευνες σε σχέση με τα προβλεπόμενα από το νομοθετικό πλαίσιο και παρουσιάστηκαν τα κακώς κείμενα. Περαιτέρω διερευνήθηκε η διαθεσιμότητα και η δυνατότητα πρόσβασης σε δομές φιλοξενίας καθώς και οι παρεχόμενες υπηρεσίες από αυτές, το θέμα της ανηλικότητας (των διαδικασιών εκείνων που πιστοποιούν την ηλικία τους), ο θεσμός της επιτροπείας, η δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην υγειονομική περίθαλψη. Τέλος θίχτηκε το θέμα της οικογενειακής επανένωσης και του επαναπατρισμού.

Η παρούσα εργασία κατέληξε σε σημαντικές παρατηρήσεις που επιδέχονται άμεσων παρεμβάσεων. Σε σχέση με την επιλογή του χώρου και τη δημιουργία καταυλισμών για την προσωρινή φιλοξενία των προσφύγων, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η πιθανότητα εκδήλωσης γεωδυναμικών και ατμοσφαιρικών κινδύνων (π.χ. κατολισθητικά φαινόμενα, αστάθεια μαζών κλπ.), η απόκριση του εδάφους σε σχέση με τις εγκαταστάσεις που πρόκειται να δημιουργηθούν σε αυτόν και η σωστή χωροθέτηση των εγκαταστάσεων με κριτήριο τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που θα φιλοξενήσουν και την εξυπηρέτηση των αναγκών τους. Η δια ζώσης και καθημερινή παρουσία της ελληνικής πολιτείας είναι απαραίτητη στους χώρους αυτούς μέσω του στελεχιακού της δυναμικού, με σκοπό την οργάνωση, τον συντονισμό και τον έλεγχο των εμπλεκόμενων (π.χ. φορείς, εθελοντικές οργανώσεις κλπ.) στη λειτουργία του καταυλισμού.

Για τη σωστή αντιμετώπιση των ανηλίκων είναι σημαντική η ρύθμιση του κενού που υπάρχει στην εφαρμογή της έννοιας του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, με τη δημιουργία ενός δεσμευτικού πρωτοκόλλου που θα ρυθμίζει ζητήματα ορθής αντιμετώπισης των παιδιών έτσι ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα εξευτελιστικής και ταπεινωτικής αντιμετώπισής τους. Απαραίτητη επίσης είναι η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση του στελεχιακού δυναμικού που ασχολείται με τα παιδιά. Περαιτέρω είναι σημαντικής και άμεσης προτεραιότητας η εξασφάλιση δομών φιλοξενίας για τους ασυνόδευτους ανήλικους τόσο για την ασφάλειά τους όσο και για την ομαλή ανάπτυξή τους. Άμεσης επίλυσης χρειάζονται ζητήματα που αφορούν στο θέμα της ανηλικότητας, όπου η αντιμετώπισή της πρέπει να γίνεται μέσω μιας διεπιστημονικής μεθοδολογικής προσέγγισης, αφού προηγουμένως εξαντληθούν όλες οι πιθανότητες απόδειξης της ηλικίας μέσω διοικητικών εγγράφων. Άμεσης επίσης προτεραιότητας είναι η κάλυψη των κενών στο θεσμό της επιτροπείας έτσι ώστε να μπορούν να επιλύονται προς το συμφέρον

του παιδιού θέματα που έχουν σχέση με την εκπαίδευση, την υγεία, την οικογενειακή επανένωση κλπ.. Περαιτέρω είναι σημαντικό να μειωθούν και να βελτιωθούν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες ώστε να ανταποκρίνονται άμεσα οι εμπλεκόμενοι φορείς στην επίλυση ζητημάτων που έχουν σχέση με την τοποθέτηση των παιδιών στις δομές φιλοξενίας, με την οικογενειακή επανένωση κλπ.. Τέλος το κενό της διερμηνείας πρέπει να καλυφθεί καθώς θα λύσει προβλήματα κακής επικοινωνίας που έχουν ως αποτέλεσμα την κακή διαχείριση.

Λέξεις κλειδιά: πρόσφυγες, μετανάστες, προσφυγικές – μεταναστευτικές ροές, μη επαναπροώθηση, θαλάσσιες αφίξεις στην Ευρώπη, θαλάσσιες αφίξεις στην Ελλάδα, ασυνόδετοι ανήλικοι, ασυνόδετα παιδιά, αξιολόγηση της ηλικίας, επιτροπεία ανηλίκων, νόμιμος κηδεμόνας, βέλτιστο συμφέρον του παιδιού

Abstract

Since 2012, Syria crisis acquired an escalating regional dimension with many international endings, whereas many factors have engaged actively, such as states and humanitarian organizations in, and foremost, out of Syria's borders. Specifically, on one side is Iran, the Lebanese Shiite organization Hezbollah, Iraq and Russia: supporters of the Assad regime and, on the other, Saudi Arabia, Turkey, Qatar, UAE, U.S.A, Great Britain and France, supporters of extremist Sunni and secular dissidents groups, giving to this conflict of war a status by proxy. As a result of the conflict in Syria is the creation of one of the worst humanitarian crisis in the world. The violent clashes that killed thousands of people having zero chances of survival in the areas bombarded, the economic collapse and thus the collapse of the social environment of the country, resulted to be removed from their homes within the country about 7.6 million people while creating a huge refugee stream with approximately 4.8 million registered refugees until June 2016.

A large part of these refugee flows directed towards Central and Northern Europe, from the coast of Turkey by "Mediterranean sea route" and opting Greece as a gateway. In years 2014-2016, Greece has accepted a huge wave of refugees through the "Mediterranean sea route", which was approximately calculated to 1,071,211 people, whilst the largest crossing was calculated in 2015 reaching the outrageous number of 856.723 refugees and immigrants. The passage of refugees and migrants followed Piraeus port and then through Greece's mainland to "Idomeni refugee camp" and, finally, to Europe. Among them were many children but also a lot of unaccompanied children. Greek authorities reported that unaccompanied children for those years were 9.790. At the same time, missing and dead people in the "Mediterranean sea route" reached approximately 12,293. In March 2016, borders were closed by the Former Yugoslav Republic of Macedonia and entrapped in Greece more than 57,000 people.

This paper discusses Greece's management of humanitarian crisis for refugees and migration flows caused by Syria crisis and focuses, in particular, on the management of unaccompanied minors. It is to be acknowledged that the problem of refugees - immigrants is durable and timeless, but the intensity that occurred in that particular period is unprecedented and, in conjunction with the Greek economic

crisis, creates huge administrative and financial problems to confront.

An important, but also essential and supportive role in the state in relation to the management of refugee - immigration flows play IOM players (IOM), such as UNHCR as well as Frontex, (from October 2016 was replaced by the European Border and Coast Guard, which intervenes if and when, emerged on refugee flows and appreciated that there is a safety risk), but also NGO's recognized for their humanitarian work, the European Union (EU) etc.

In this paper, was generally investigated and issues are presented on the role of stakeholders, the coordination of these and how they dealt with the problem from the state's point of view. Specific issues were explored about the conditions prevailing in the refugee residence areas regarding financial support and the mobilization of the EU civil protection

mechanism for the operation of relocation program.

The presentation of the International Communal and National legislation, with emphasis on scientific articles concerning unaccompanied children, revealed gaps and omissions from the Greek authorities part. Those gaps and omissions refer mostly to the management and decisions that have to be taken in children best interest as a principle provided in the International Convention on the Rights of the Child (DSDP), as well as instructed in the Community and national laws and designated in the Guidelines United Nations High Commissioner for Refugees.

The management and treatment of unaccompanied children begins from the moment they enter Greek territory: Their reception and identification in centers of detention and their temporary stay either in these areas or in temporary accommodation spaces, until transfer to accommodation structures. There were investigated the conditions in these areas and how children are dealt within these premises. Data were drawn from the findings of field studies carried out by stakeholders and NGOs, which contribute to the management and treatment of this problem. In this paper a comparison of data drawn from those surveys was held in relation to the provisions of the legislative framework and the misleading paths taken. Furthermore, it was investigated the availability and accessibility of accommodation facilities and services, the issue of minors (regarding procedures to certify their exact age), the institution of guardianship, the access to education and healthcare. Finally, issue of family reunification and repatriation is mentioned with concern.

This present paper led to important observations that can lead to direct interventions. In relation to the choice of site and the creation of camps for temporary accommodation of refugees, it should be taken into account the likelihood of geodynamic and atmospheric hazards (eg landslides, unstable masses etc.), soil response in relation to the facilities to be set up there and the right location of the site defined with characteristics appropriate to people who will host and serve their needs. Daily and continuous presence of Greek state is needed in these areas through the personnel potential which will organize, coordinate and control the involved parts (eg agencies, voluntary organizations, etc.), but also will set and resolve issues that may arise, so as to ensure camp's smooth functioning.

Children's proper treatment require a regulation in the gap that exists regarding the application of the concept of child's best interests, by creating a binding protocol to regulate properly addressing children's issues in order to avoid phenomena of degrading and humiliating tackle. It is also essential the training and awareness of training staff that deals with children. Furthermore, it is highly important and urgent to secure care arrangements for unaccompanied minors, both for their safety but also, for their proper development. Solving immediate needs of minors, whereas the confrontation should be held through a multidisciplinary methodological approach, after having examined thoroughly all possibilities of proof of age through administrative documents. One of high priorities should also be the fulfillment of existing gaps concerning guardianship so that issues can be resolved in children's interest related to education, health, family reunification etc.. Furthermore, it is

important to reduce and improve existing bureaucratic procedures so as they will respond directly to stakeholders in resolving issues related to children's placement in accommodation structures, family reunification etc .. Finally, this paper results that the existing gap of interpretation should be filled as soon as possible thus it will solve acknowledged communication problems which, as observed, result in poor management in matters of crisis.

Key Words: refugees, migrants, refugees and migration flows, non-refoulement, sea arrivals in Europe, sea arrivals in Greece, unaccompanied minors, unaccompanied children, age assessment, guardianship of minors, legal guardian, best interests of the child

Διέλευση προσφύγων – μεταναστών από τη θαλάσσια οδό της Μεσογείου στην Ελλάδα και η διαχείρισή τους

Προσφυγικές – Μεταναστευτικές Ροές

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία είχε ως επακόλουθο τη δημιουργία ενός μεγάλου προσφυγικού - μεταναστευτικού ρεύματος. Με κύρια αιτία αυτό το γεγονός η Ελλάδα βιώνει μια άνευ προηγουμένου εισροή μεταναστών και προσφύγων που διαφεύγουν τον πόλεμο και τη στέρηση στις χώρες καταγωγής τους σε αναζήτηση μιας καλύτερης και πιο ασφαλούς ζωής στην Ευρώπη. Από τον Ιανουάριο του 2014 και μέχρι των Δεκέμβριο του 2016, περισσότεροι από ενάμιση εκατομμύριο άνθρωποι έχουν κάνει το ταξίδι τους προς την Ευρώπη, χρησιμοποιώντας όπως είναι γνωστό τη «διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων», διασχίζοντας την Τουρκία και στη συνέχεια, οι συντριπτικοί πλειοψηφία των μεταναστών ακολούθησε τη διαδρομή μέσω της Ελλάδας, με στόχο να φθάσουν στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη.

Τα στοιχεία των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών, που παρουσιάζονται στη συνέχεια, συλλέχθηκαν από τις εκθέσεις «FRAN Quarterly» που εκπονήθηκαν από τον Frontex¹ και από στατιστικά στοιχεία και παρουσιάσεις που δίνονται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR) για τις περιόδους που αυτά είναι διαθέσιμα. Θα πρέπει να γίνει αναφορά στη μεθοδολογία συγκέντρωσης των στοιχείων από τους

δύο φορείς έτσι ώστε να είναι δυνατή η εξήγηση της μη απόλυτης αριθμητικής ταύτισης των δεδομένων αλλά και τι σημαίνει η ανάλυση αυτών.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR) για τη συγκέντρωση των στοιχείων των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών αναφέρει ότι τα δεδομένα συγκεντρώνονται από τους φορείς των κρατών μελών που υποδέχονται τους μετανάστες και ως εκ τούτου χαρακτηρίζονται προσωρινά και επιδέχονται αλλαγών. (UNHCR, 2015)

Επομένως η καταγραφή των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών από τους δύο φορείς καταδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος, την τάση εισροής των προσφύγων - μεταναστών που υπήρχε μεταξύ των διαφόρων χρονικών περιόδων, δημογραφικά χαρακτηριστικά και χώρες προέλευσης αυτών, χώρες υποδοχής κλπ. χωρίς κανένας από τους δύο φορείς να είναι σε θέση να δώσει τον ακριβή αριθμό των ροών.

Στατιστικά στοιχεία των προσφυγικών μεταναστευτικών ροών από την θαλάσσια οδό της Μεσογείου (2014-2016) - UNHCR

Η διέλευση των προσφύγων- μεταναστών από τη Μεσόγειο το 2015 έφτασε στα μεγαλύτερα επίπεδα της περιόδου 2014-2016. Η συντριπτική πλειοψηφία των αφίξεων του 2015 έγινε στην Ελλάδα όπου αφίχθησαν συνολικά 856.723 άνθρωποι, ενώ στην Ιταλία και στην Ισπανία 153.842 και 4.408 αντίστοιχα και μόλις 673 στη Μάλτα. Το ποσοστό της διέλευσης στη Μεσόγειο έχει αυξηθεί κατά 79% το 2015 σε σχέση με το 2014, ενώ έχει μειωθεί κατά 64% το 2016 σε σχέση με το 2015. Στην Ιταλία οι περισσότερες αφίξεις είναι το 2016, χωρίς να εμφανίζεται μεγάλη διακύμανση των αφίξεων μεταξύ των τριών ετών (2014-2015-2016). Η Ισπανία από τις συνολικές αφίξεις που έχει στο έδαφος της την περίοδο 2014-2016, το 46% αυτών είναι το 2016. Η Ελλάδα εμφανίζει τη μεγαλύτερη μεταναστευτική πίεση της περιόδου 2014-2016, καθώς αφίχθησαν στο έδαφός της το 67% των προσφύγων- μεταναστών, ενώ στην Ιταλία το 32% και μόλις το 1% στην Ισπανία. (UNHCR, 2015) (UNHCR, 2016) (UNHCR, 2017)

Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία διέλευσης προσφυγικών- μεταναστευτικών ροών από τη θαλάσσια οδό της Μεσογείου από τους Frontex - UNHCR

Από τα στοιχεία των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών που παρουσιάζουν και οι δύο φορείς από τη θαλάσσια οδό της Μεσογείου μέσα στο 2015, προκύπτει ότι η μεγαλύτερη πίεση εμφανίζεται στο δεύτερο και στο τρίτο τρίμηνο του 2015, όπου το τελευταίο να εμφανίζει και τη μεγαλύτερη ένταση της περιόδου. Τα στοιχεία των διελεύσεων των μεταναστών των δύο φορέων δεν ταυτίζονται ενώ τα στοιχεία που προέρχονται από το Frontex εμφανίζουν μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων - μεταναστών σταθερά και στις τέσσερις περιόδους κατά μέσο όρο 1,8% (1,2%, 2,8%, 1,3% και 1,8% στην πρώτη, δεύτερη, τρίτη και τέταρτη περίοδο αντίστοιχα). (UNHCR, 2015) (Frontex, 2016)

Συγκριτικά στατιστικά στοιχεία χωρών προέλευσης προσφύγων - μεταναστών από Frontex και UNHCR το 2015 μέσω της Θαλάσσιας οδού της Μεσογείου

Σύμφωνα με τα στοιχεία τόσο του Frontex όσο και της UNHCR αναφορικά με την ποσοστιαία αναλογία των χωρών προέλευσης των μεταναστών προκύπτει ότι τα δεδομένα και των δύο φορέων σχεδόν ταυτίζονται. Συγκεκριμένα η πλειοψηφία των μεταναστών για το 2015 είναι από τη Συρία σε ποσοστό 47,3% σύμφωνα με τον Frontex και 48% σύμφωνα με την UNHCR. Η αναλογία που εμφανίζει το Αφγανιστάν 20,6% και το Ιράκ 8,7% είναι ίδια και στους δύο φορείς. Τέλος οι υπόλοιπες χώρες έχουν αναλογία 23,4% και 22,6% σύμφωνα με τον Frontex και την UNHCR αντίστοιχα.

Νεκροί και Αγνοούμενοι στη θαλάσσια οδό της Μεσογείου περίοδος (2014-2015-2016)

Για την περίοδο 2014-2015-2016 καταγράφηκαν συνολικά 12.293 νεκροί και αγνοούμενοι στη Μεσόγειο. 3.500 το 2014, 3.771 το 2015 και 5.022 το 2016. (UNHCR, 2015) (UNHCR, 2016) (UNHCR, 2017)

Από τα διαθέσιμα στοιχεία που υπάρχουν για την περίοδο 2015-2016 οι περισσότεροι νεκροί και αγνοούμενοι είναι καταγεγραμμένοι στην Κεντρική Μεσόγειο, τη διαδρομή δηλαδή που κάνανε για να προσεγγίσουν την Ιταλία από τα παράλια της Τρίπολης. Συγκεκριμένα από τους 3.771 νεκρούς και αγνοούμενους που καταγράφηκαν συνολικά το 2015 στη Μεσόγειο οι 2.913 είναι στη Κεντρική, οι 799 στην Ανατολική και οι 59 στη Δυτική. Το 2016 καταγράφηκαν 5.527, 441 και 54 νεκροί και αγνοούμενοι στην Κεντρική, Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο αντίστοιχα.

Αφίξεις Προσφύγων και Μεταναστών στην Ελλάδα (2014 -2015-2016)

Στην Ελλάδα το 2014 έφτασαν συνολικά 41.038 άνθρωποι, 856.723 το 2015 και 173.450 το 2016. Το 2014 στην Ελλάδα οι προσφυγικές – μεταναστευτικές ροές ήταν περίπου 95% λιγότερες σε σχέση με το 2015 και 76% λιγότερες σε σχέση με το 2016. Το 2016 είχε μικρότερη εισροή περίπου 80% σε σχέση με το 2015. Το μεγαλύτερο κύμα των προσφύγων - μεταναστών είναι στην περίοδο Αυγούστου – Δεκεμβρίου 2015, με τον μήνα Οκτώβριο να εμφανίζει τη μεγαλύτερη πίεση της περιόδου. Το 2016 την μεγάλη ένταση έχει το πρώτο τρίμηνο και στη συνέχεια σημειώνεται μείωση των ροών συνολικά μικρότερη ακόμη και από την αντίστοιχη περίοδο του 2014 (Απρίλιος – Δεκέμβριος). Το γεγονός της σημαντικής μείωσης των προσφύγων – μεταναστών από τον Απρίλιο του 2016 και μετά οφείλεται στη συμφωνία της ΕΕ με την Τουρκία που τέθηκε σε ισχύ από τις 20 Μαρτίου του 2016.

Το 2016 οι εισροή των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών μειώνεται σημαντικά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα νησιά που δέχονται τη μεγαλύτερη πίεση εξακολουθούν να είναι η Λέσβος με 96.740, η Χίος με 40.589 και η Σάμος με 14.064. Η θέση της Κω με της Λέρου έχει αντιστραφεί, με τη Λέρο να έρχεται στην τέταρτη θέση με 8.914 και την Κω στην Πέμπτη με 5.265. (UNHCR, 2017)

Προσδιορισμός εννοιών

«Ανήλικος»: σύμφωνα με τον Ποινικό μας Κώδικα, με τον όρο ανήλικοι νοούνται αυτοί που κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης, έχουν ηλικία μεταξύ όγδοου και δέκατου όγδοου έτους της ηλικίας τους συμπληρωμένου (αρ.121ΠΚ).

«Ανήλικος»: υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών (άρθρο 2, παρ.δ, Οδηγία 2013/33/ΕΕ).

«Ασυνόδευτος Ανήλικος»: ανήλικος που φτάνει στο έδαφος των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο υπεύθυνο για αυτόν σύμφωνα με τον νόμο ή την πρακτική του οικείου κράτους μέλους και εφόσον κανένας ενήλικος δεν ασκεί στην πράξη την επιμέλειά του. Ο ορισμός καλύπτει και τον ανήλικο που παύει να συνοδεύεται μετά την είσοδό του στο έδαφος των κρατών μελών (άρθρο 2, παρ.ε, Οδηγία 2013/33/ΕΕ).

«Παιδί»: θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία. (άρθρο 1 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

«Πρόσφυγας»: Κάθε πρόσωπο το οποίο διακατέχεται από δικαιολογημένο φόβο διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων και ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν μπορεί, ή λόγω αυτού του φόβου δεν επιθυμεί να απολαύσει της προστασίας της χώρας αυτής, ή χωρίς να έχει την υπηκοότητα και βρίσκεται λόγω παρόμοιων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του και δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί λόγω αυτού του φόβου να επιστρέψει σε αυτή. (άρθρο 1, παρ. 2, Σύμβαση της Γενεύης του 1951).

«Αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας» ή «αίτηση ασύλου»: η αίτηση παροχής προστασίας από κράτος μέλος που υποβάλλει υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής, ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι αιτείται καθεστώς πρόσφυγα ή καθεστώς επικουρικής προστασίας. (άρθρο 2, παρ.η, Οδηγία 2011/95/ΕΕ).

«Αιτών παροχής διεθνούς προστασίας» ή «αιτών άσυλο»: ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που έχει υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας για την οποία δεν έχει ακόμη ληφθεί τελεσίδικη απόφαση. (άρθρο 2, παρ.β, Οδηγία 2013/33/ΕΕ).

«Πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία»: ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15⁸, και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2⁹, και που δεν είναι σε θέση ή, λόγω του κινδύνου αυτού, δεν

επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας. (άρθρο 2, παρ.στ, Οδηγία 2011/95/ΕΕ).

«Εκπρόσωπος»: πρόσωπο ή οργάνωση που έχει ορισθεί από τις αρμόδιες αρχές με καθήκον να συνδράμει και να αντιπροσωπεύει ασυνόδευτο ανήλικο σε διαδικασίες που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, ώστε να διασφαλίζει το μείζον συμφέρον του παιδιού, και να ασκεί νομική ικανότητα για λογαριασμό του οσάκις είναι αναγκαίο. Σε περίπτωση που οργάνωση ορίζεται εκπρόσωπος, ορίζει ένα πρόσωπο υπεύθυνο για να επιτελεί τα καθήκοντα εκπροσώπου όσον αφορά τον ασυνόδευτο ανήλικο, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία (άρθρο 2, παρ.ι, Οδηγία 2013/33/ΕΕ).

Διεθνές Δίκαιο

Τα παιδιά ως αιτούντα άσυλο και ως πρόσφυγες είναι κατά γενική παραδοχή μία ιδιαίτερη ομάδα. Καταρχήν, ως παιδιά, έχουν τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια δικαιώματα με τα υπόλοιπα παιδιά. Από την άλλη πλευρά, ως αιτούντα άσυλο και ως πρόσφυγες, χρήζουν προστασίας και μέριμνας ανάλογης με αυτή που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες. Συνεπώς, αναφερόμαστε σε μια διπλά ευάλωτη κατηγορία προσώπων, που έχει ανάγκη από ιδιαίτερη μεταχείριση και περαιτέρω προστασία.

Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967

Σε διεθνές επίπεδο, αναγκαία είναι η αναφορά στην Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων η οποία κυρώθηκε με το ΝΔ 3989/1959¹⁰ και στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 που κυρώθηκε με το ΑΝ 389/68¹¹. Οι εν λόγω διατάξεις δεν περιλαμβάνουν ειδική μνεία για τα παιδιά, ισχύουν ωστόσο για όλους τους πρόσφυγες ανεξαρτήτως ηλικίας. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 παρ. 2 της σύμβασης της Γενεύης στο οποίο καθορίζεται ο όρος του πρόσφυγα αφορά σε όλους τους πρόσφυγες ανεξάρτητα από την χώρα προέλευσης και την ημερομηνία που την εγκατέλειψαν καθώς εφαρμόζεται συνδυαστικά με το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 όπου το άρθρο 1 «Γενικά διατάξεις» εξαλείφει κάθε γεωγραφικό και χρονικό περιορισμό του αρχικού ορισμού της Σύμβασης της Γενεύης.

Η αρχή της μη- επαναπροώθησης (non- refoulement) αποτελεί τον Ακρογωνιαίο λίθο της προστασίας των προσφύγων και διατυπώνεται στο άρθρο 33 παρ. 1 της Σύμβασης της Γενεύης: «Ουδεμία Συμβαλλόμενη Χώρα θα απελαύνει ή θα επαναπροωθή, καθ' οποιονδήποτε τρόπον, Πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών απειλούνται διά λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων». Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, που εξετάζει το ζήτημα της εξω-εδαφικής εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης στο πλαίσιο της Σύμβασης της Γενεύης και του Πρωτοκόλλου του 1967 της Νέας Υόρκης, για το καθεστώς των προσφύγων αναφέρει ότι η προστασία από την επαναπροώθηση δυνάμει του ανωτέρω άρθρου 33 παρ. 1 εφαρμόζεται σε καθέναν που είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης, δηλαδή σε καθέναν που πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής του ορισμού του πρόσφυγα του άρθρου 1 Α παρ. 2 της Σύμβασης της

Γενεύης και δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αποκλεισμού. Ο αποκλεισμός από τη διεθνή προστασία του καθεστώτος του πρόσφυγα σημαίνει άρνηση αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα σε πρόσωπα που πληρούν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 1 παρ.2 της Σύμβασης της Γενεύης, αλλά δεν δικαιούνται να υπαχθούν στο σχετικό προστατευτικό καθεστώς, επειδή απολαμβάνουν την προστασία ή τη συνδρομή άλλης υπηρεσίας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, πλην της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (παρ. 1. του άρθρου 1 Δ της Σύμβασης) ή επειδή δεν έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία όταν οι αρχές της χώρας όπου έχουν εγκατασταθεί αναγνωρίζουν ότι έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την υπηκοότητα (άρθρο 1 Ε της Σύμβασης) ή επειδή δεν είναι άξια να απολαμβάνουν τη διεθνή προστασία όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύεται ότι έχουν διαπράξει σοβαρά ή αποτρόπαια εγκλήματα (άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης). Δεδομένου ότι κάθε πρόσωπο είναι πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης εφόσον πληροί τα κριτήρια του σχετικού ορισμού, ο καθορισμός του αντίστοιχου προστατευτικού καθεστώτος έχει δηλωτικό χαρακτήρα.

Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού 1989

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι ο πρώτος παγκόσμιος νομικά δεσμευτικός κώδικας για τα δικαιώματα που όλα τα παιδιά πρέπει να απολαμβάνουν. Θέτει στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια εξέλιξής τους και αποτελείται από 54 άρθρα. Η Σύμβαση ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Πολωνικής κυβέρνησης και της UNICEF, υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γεν. Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμ. 1989 και τέθηκε σε ισχύ το 1990. Μέχρι σήμερα 193 χώρες έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση. Στην πραγματικότητα, μόνο δύο χώρες στον κόσμο, Η Σομαλία και οι Ηνωμένες Πολιτείες, δεν έχουν δώσει στη Σύμβαση νομική ισχύ, αν και οι δύο την έχουν υπογράψει. Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Ν. 2101/1992¹² (ΦΕΚ Α' 192).

Οι τέσσερις βασικές αρχές, όπως ορίζονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και σύμφωνα με τον ΟΗΕ ορίζουν τα χαρακτηριστικά του πρόσφυγα στα παιδιά αναφέρονται στα άρθρα 2,3,6 και 12.

Ο καθορισμός του ορισμού του πρόσφυγα στα παιδιά, όπως επισημαίνει η επιτροπή του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο που λαμβάνει υπόψη την ηλικία και το φύλο, τα ιδιαίτερα κίνητρα καθώς και τις μορφές και εκδηλώσεις της δίωξης από την οποία υποφέρουν τα παιδιά. Δίωξη λόγω γένους, στρατολόγηση σε νεαρή ηλικία, μικρότερη από την επιτρεπόμενη, εμπορία παιδιών για λόγους πορνείας, σεξουαλική εκμετάλλευση ή υποχρεωτική κλειτοριδεκτομή για τις γυναίκες, είναι μερικές από τις ειδικότερες μορφές και εκδηλώσεις δίωξης από τις οποίες υποφέρουν τα παιδιά και μπορούν να δικαιολογήσουν την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, εφόσον οι προαναφερόμενες πράξεις συνδέονται με έναν από τους πέντε λόγους φόβου δίωξης της Σύμβασης του 1951. Άρα, στο πλαίσιο των εθνικών διαδικασιών καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα τα κράτη υποχρεούνται να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή σε αυτές τις ειδικές μορφές και εκδηλώσεις της δίωξης, από την οποία υποφέρουν τα παιδιά καθώς και στη βία που οφείλεται στο φύλο. Για την

προσήκουσα εφαρμογή των κριτηρίων υπαγωγής στο καθεστώς του πρόσφυγα, εκτός από την ηλικία, επιβάλλεται να συνεκτιμώνται το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού, οι γνώσεις ή οι αναμνήσεις του από τη χώρα καταγωγής του καθώς και το καθεστώς του ως ευάλωτου προσώπου (UNHCR, 2009).

Ασυνόδευτοι Ανήλικοι

Το σύστημα υποδοχής, προστασίας και φιλοξενίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα - εμπλεκόμενοι Φορείς

Στο σύστημα υποδοχής, προστασίας και φιλοξενίας των ασυνόδευτων ανηλίκων εμπλέκονται οι ακόλουθοι φορείς.

1. Καταρχήν το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής που συστάθηκε δυνάμει του άρθρου 3 του ΠΔ 123/2016²⁵ όπου μεταφέρθηκε σε αυτό το σύνολο αρμοδιοτήτων, θέσεων και προσωπικού, της Γενικής Γραμματείας Υποδοχής (Προσφύγων) από το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης που αρχικά προβλεπόταν σύμφωνα αρ. 26 του Ν. 4375/2016²⁶. Στην Γενική Γραμματεία Υποδοχής (Προσφύγων) υπάγονται:

□ Η «Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης» (ΥΠ.Υ.Τ.), που λειτουργεί σε επίπεδο Διεύθυνσης και έχει ως κύρια αποστολή την αποτελεσματική διενέργεια των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης των πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που εισέρχονται στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις. Συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες που είναι: τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), οι Κινητές Μονάδες Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΜΥΤ), οι ανοικτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που έχουν αιτηθεί διεθνούς προστασίας και οι ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής (άρθρο 8 Ν. 4375 /2016).

2. Η Ελληνική Αστυνομία

3. Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, στο οποίο ανήκει το τμήμα προστασίας ευπαθών ομάδων της διεύθυνσης κοινωνικής αντίληψης και αλληλεγγύης, που έχει στην αρμοδιότητά του το σύστημα διαχείρισης αιτημάτων στέγασης αιτούντων άσυλο και ασυνόδευτων ανηλίκων μέσω του ΕΚΚΑ (εποπτευόμενος φορέας). (Αρ. 27παρ.2, εδαφ.(α), στοιχείο (εε) του Ν. 4.375 / 2016).

4. Το Υπουργείο Υγείας, όπου καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας το πρόγραμμα ιατρικού ελέγχου, ψυχοκοινωνικής διάγνωσης, διαπίστωσης της ανηλικότητας και παραπομπής των δικαιούχων σε δομές υποστήριξης και φιλοξενίας. (Αρ. 17, παρ.7, ν. 4375 / 2016)

5. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, ρυθμίζει τη διαδικασία ορισμού επιτρόπου ή εκπροσώπου ασυνόδευτων ανηλίκων. (Αρ. 17, παρ.11, Ν. 4375 / 2016).
6. Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, εμπλέκεται έμμεσα στη διαδικασία σε σχέση με ζητήματα εκπαίδευσης των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Το προφίλ και η αριθμητική καταγραφή των ασυνόδευτων παιδιών την περίοδο 2014-2016

Το θέμα των ασυνόδευτων παιδιών και η ορθή διαχείριση αυτών αποτελεί ένα ζήτημα πρόκληση για την ελληνική πραγματικότητα. Η σωστή εξέταση του φαινομένου θα βοηθήσει στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την σωστή αντιμετώπισή του. Απαραίτητο εργαλείο σε αυτή τη διαδικασία είναι η ανάπτυξη ενός αξιόπιστου στατιστικού συστήματος όπου θα δίνει στοιχεία αναφορικά με τον αριθμό των παιδιών αυτών, των χωρών προέλευσης, δημογραφικά και άλλα χαρακτηριστικά. Η Ελλάδα μέχρι πρόσφατα τα μόνα πρωτότυπα στατιστικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή της ήταν αυτά που εμφάνιζε το (πρώην) Υπουργείο Δημόσιας Τάξης στο οποίο υπέβαλλαν αίτημα ασύλου και το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τους ανηλίκους που στεγάζονταν στα διάφορα Κέντρα Φιλοξενίας, τα οποία ήταν ανεπαρκή και απαιτούσαν περεταίρω έλεγχο ως προς την ακρίβεια και την πληρότητά τους (Δημητροπούλου & Παπαγεωργίου, 2008). Το 2012 ανατέθηκε ο συντονισμός και η λειτουργία του Συστήματος Διαχείρισης Αιτημάτων Στέγασης των Αιτούντων άσυλο αλλοδαπών και ασυνόδευτων ανηλίκων στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ)²⁷ το οποίο είναι ΝΠΔΔ εποπτευόμενο από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Το ΕΚΚΑ δημοσιοποιεί επίσημα συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία για τα ασυνόδευτα παιδιά από το 2012.

Περαιτέρω στατιστικά στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανήλικους είναι διαθέσιμα και από την υπηρεσία ασύλου, η οποία λειτουργεί από τον Ιούνιο του 2013, και υπάρχουν στοιχεία για όσους έχουν υποβάλει αιτήματα ασύλου.

Αιτήματα Στέγασης

Το προφίλ των ασυνόδευτων ανηλίκων και η αριθμητική καταγραφή αυτών που θα εξεταστεί στη συνέχεια αφορά στην περίοδο 2014 – 2016, περίοδος που είναι σε εξέλιξη η κρίση στη Συρία και η Ελλάδα πρέπει να διαχειριστεί μία τεράστια προσφυγική – μεταναστευτική πίεση.

Την περίοδο του 2014 τα αιτήματα στέγασης των Ασυνόδευτων ανηλίκων ανήλθαν σε 2.390, αριθμός ο οποίος είναι υπερδιπλάσιος των αιτημάτων που παρουσιάστηκαν κατά το 2013 (1.150 αιτήματα στέγασης το 2013) και σχεδόν τριπλάσιος του 2012 (829 αιτήματα στέγασης)²⁸. (ΕΚΚΑ, 2014)

Η μεγάλη ροή των ασυνόδευτων ανηλίκων μοιραία οδήγησε στη μη εύρεση χώρου φιλοξενίας για 55 ασυνόδευτους ανήλικους (αιτήματα των μηνών Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου), παρά τη σχετική προτεραιότητα που δόθηκε στη διαχείριση των αιτημάτων τους, οι οποίοι και ενηλικιώθηκαν ενώ βρισκόνταν σε προστατευτική φύλαξη. Το έτος 2014, ο μέσος όρος αναμονής από τη στιγμή που το ΕΚΚΑ έλαβε γνώση του αιτήματος μέχρι την εξεύρεση θέσης σε Ξενώνα ήταν 24 μέρες, ενώ άλλες 13

μέρες μεσολαβούσαν από την έκδοση του σχετικού εγγράφου από το ΕΚΚΑ ως ότου ο ανήλικος να φτάσει στον Ξενώνα, χρονικό διάστημα που οφειλόταν στην αναμονή της διαθεσιμότητας συνοδείας από την Αστυνομία ή την ΜΚΟ Μετάδραση η οποία έχει αναλάβει μεταξύ άλλων και εξυπηρέτηση συνοδείας των ασυνόδευτων παιδιών. Κατά τη διάρκεια των 37 αυτών ημερών τα παιδιά βρίσκονταν υπό «κράτηση», άστεγα ή σε επισφαλή στέγη. Ωστόσο, η εικόνα είναι χειρότερη σε σχέση με το προηγούμενο έτος, κατά το οποίο ο μέσος χρόνος αναμονής ήταν 25 ημέρες, γεγονός που οφείλονταν στη μεγάλη αύξηση αιτημάτων στο έτος 2014.

Τελικά από τους 2.335(2.390 – 55 = 2.335) ανήλικους που τοποθετήθηκαν, εισήχθησαν σε κέντρα φιλοξενίας οι 1.826 ενώ δεν εισήχθησαν για διάφορους λόγους οι 509. Οι 55 δεν τοποθετήθηκαν καθώς ενηλικιώθηκαν πριν βρεθεί χώρος φιλοξενίας. (ΕΚΚΑ, 2014)

Την περίοδο του 2015 το ΕΚΚΑ δέχτηκε 2.248 αιτήματα. (ΕΚΚΑ, 2015)

Αυτή η σταθερότητα στα αιτήματα (σε συνδυασμό με τον αριθμό νεοεισερχομένων στην Ελλάδα, ο οποίος υπήρξε σχεδόν έντεκα φορές μεγαλύτερος το 2015 σε σύγκριση με το 2014) αναδεικνύει τα προβλήματα ταυτοποίησης και καταγραφής που υπήρξαν στην διάρκεια του 2015. Για το έτος 2015, ο μέσος όρος αναμονής από τη στιγμή που το ΕΚΚΑ λαμβάνει γνώση του αιτήματος μέχρι την εξεύρεση θέσης σε ξενώνα ήταν 5 μέρες, ενώ άλλες 8 μέρες μεσολαβούσαν από την έκδοση του σχετικού εγγράφου από την υπηρεσία μέχρι ο ανήλικος να φτάσει στον ξενώνα (εν αναμονή της συνοδείας από την Αστυνομία ή από ΜΚΟ). Το σύνολο των 13 αυτών ημερών τα παιδιά βρίσκονταν υπό «κράτηση», άστεγα ή σε επισφαλή στέγη. Η εικόνα δείχνει καλύτερη σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ωστόσο οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πολύ γρήγορη διέλευση των ανηλίκων από τη χώρα και στο υψηλό ποσοστό φυγής τους από τις δομές φιλοξενίας.

Οι τοποθετήσεις πραγματοποιήθηκαν και για τους 2.248 ανήλικους που έκαναν αίτημα ενώ από αυτούς εισήχθησαν σε δομές φιλοξενίας οι 1.806 ενώ 442 δεν εισήχθησαν σε αυτές για διάφορους λόγους. (ΕΚΚΑ, 2015)

Τα αιτήματα του 2016 για το διάστημα Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου έχουν εξαχθεί από την 1η, 2η και 3η τριμηνιαία έκθεση του ΕΚΚΑ, ενώ για το τελευταίο τρίμηνο τα στοιχεία εξήχθησαν από την παρουσίαση της UNICEF με στοιχεία που δόθηκαν από το ΕΚΚΑ. Σύμφωνα με τα εν λόγω στοιχεία το 2016 το ΕΚΚΑ δέχτηκε 5.152 αιτήματα στέγασης. (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ & UNICEF, 2017)

Το 2016 τα αιτήματα στέγασης είναι υπερδιπλάσια τόσο σε σχέση με το 2014 όσο και με το 2015. Αυτό αιτιολογείται από το κλείσιμο των συνόρων στις αρχές του 2016, με αποτέλεσμα να παραμείνουν πολλά ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα. Σε όλες τις περιόδους του 2016 τα αιτήματα στέγασης είναι σταθερά περισσότερα σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του 2014 και του 2015. Εξαίρεση αποτελεί ο Οκτώβριος όπου είναι περίπου στα ίδια επίπεδα με το 2014. Σημαντική είναι η αύξηση των αιτημάτων στέγασης τον Ιούλιο του 2016 σε σχέση με τους υπόλοιπους μήνες του 2016 όπου είναι σχεδόν διπλάσια. Αυτό συνέβη γιατί στις 8 Ιουνίου του 2016 ξεκίνησε η διαδικασία της προ-καταγραφής. Η

διαδικασίας της προ-καταγραφής, ξεκίνησε από την Υπηρεσία Ασύλου, με την οικονομική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και υλοποιήθηκε με τη βοήθεια της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). Έγινε προκειμένου να μπορέσει να δώσει πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, στους δεκάδες χιλιάδες πρόσφυγες οι οποίοι παρέμειναν στη χώρα αρχικά ενώ ήθελαν να αναχωρήσουν, μετά το κλείσιμο των βορείων συνόρων το Φεβρουάριο του 2016.

Οι τοποθετήσεις για το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2016 πραγματοποιήθηκαν σε ποσοστό 54%, συγκεκριμένα, από τα 3.976 αιτήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων δεν τοποθετήθηκαν συνολικά 1.558 ανήλικοι εκ των οποίων οι 120 είναι στο πρώτο τρίμηνο οι 669 στο δεύτερο και οι 769 στο τρίτο. Επιπλέον στο δεύτερο τρίμηνο υπήρξαν 128 ακυρώσεις και 124 στο τρίτο. Στο 2016 παρατηρείται πρώτη φορά σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια αδυναμία τοποθέτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων. Δεν υπήρχε διαθεσιμότητα χώρων φιλοξενίας σχεδόν για τους μισούς από αυτούς.

Στους χώρους φιλοξενίας από τους 2.166 ανήλικους που αρχικά τοποθετήθηκαν από τον Ιανουάριο έως τον Σεπτέμβριο του 2016 τελικά εισήχθησαν σε αυτούς οι 1.610 και δεν εισήχθησαν οι 556 (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ, 2016).

Περαιτέρω στις 19 Σεπτεμβρίου 2016 η Ελλάδα ενημέρωσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι υπάρχει κατάλογος αναμονής για 1.487 ασυνόδευτους ανήλικους που πρέπει να τοποθετηθούν στις κατάλληλες εγκαταστάσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Στις 13.01.2017 η αναμονή των ασυνόδευτων ανηλίκων που έπρεπε να τοποθετηθούν έφτασε στον αριθμό των 1.301 (ΕΚΚΑ & UNICEF, 2017).

Η τεράστια αύξηση του αριθμού των ανηλίκων δημιούργησε λίστα αναμονής για την τοποθέτησή τους σε δομές φιλοξενίας, δεδομένου ότι οι υπάρχουσες δομές δεν μπορούν να καλύψουν την ολοένα αυξανόμενη ζήτηση. Η θετική όμως ανάγνωση είναι ότι το σύστημα της καταγραφής έχει αρχίσει να λειτουργεί καλύτερα και είναι ο λόγος που έχει αρχίσει να εμφανίζεται αυξημένος ο αριθμός των ανηλίκων. Η αδυναμία της σωστής καταγραφής οφείλονταν στον αυξημένο αριθμό των προσφύγων και δεδομένου των ανοιχτών συνόρων, η διέλευση αυτών γινόταν σε πολύ άμεσο χρονικό διάστημα (παραμονή στην Ελλάδα μέχρι δύο ημέρες) και έτσι έφευγαν από τη χώρα χωρίς να εντοπιστούν και να καταγραφούν τα ασυνόδευτα παιδιά.

Υπηκοότητα ασυνόδευτων ανηλίκων

Ως προς την υπηκοότητα το 2014, η συντριπτική πλειοψηφία των Ασυνόδευτων ανηλίκων (62,97%) προέρχεται από το Αφγανιστάν, το 12,76% από τη Συρία, το 8,24% από την Αίγυπτο, το 3,93% από το Πακιστάν, το 2,97% από το Ιράκ και το 2,89% από το Μπαγκλαντές. (ΕΚΚΑ, 2014)

Το 2015 εξακολουθεί να εμφανίζεται η ίδια τάση με τα παιδιά από το Αφγανιστάν να είναι στην πρώτη θέση και από τη Συρία στη δεύτερη, αλλά με μειωμένη την εμφάνιση των Αφγανών σε σχέση με το

προηγούμενο έτος και αυξημένη των Συρίων. Συγκεκριμένα, το 35,63% των αιτημάτων είναι από ανήλικα Αφγανικής υπηκοότητας ενώ τα ασυνόδευτα ανήλικα από την

Συρία αποτελούν το 27,18% του συνόλου του έτους. Τα ανήλικα από τον Πακιστάν βρίσκονται στην τρίτη θέση με ποσοστό 11,08% ενώ ακολουθούν η Αίγυπτος και το Ιράκ με ποσοστό 9,88% και 3,38% αντίστοιχα (ΕΚΚΑ, 2015).

Το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο έως και τον Σεπτέμβριο του 2016 το 27,37% των αιτημάτων αφορούσε σε ανήλικους από το Αφγανιστάν, στη συνέχεια ακολουθούσε η Συρία με ποσοστό 27,10% και το Πακιστάν με 22,84%. Με πολύ μικρότερη εμφάνιση στην τέταρτη και πέμπτη θέση έρχεται το Ιράκ με ποσοστό 5,59% και το Μαρόκο με 2,29 % (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ, 2016) (ΕΚΚΑ, 2016).

Αιτίες Παρουσίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Ευρώπη και το πρόβλημα των εξαφανισθέντων

Είναι διάφοροι οι λόγοι της παρουσίας των ασυνόδευτων παιδιών στην Ευρώπη. Τα ασυνόδευτα παιδιά μπορεί να ταξιδεύουν προς ή εντός της Ευρώπης αναζητώντας άσυλο, λόγω του φόβου δίωξης ή της έλλειψης προστασίας στη χώρα καταγωγής τους που οφείλεται στην παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, στις ένοπλες συρράξεις ή στις αναταραχές. Τα ασυνόδευτα παιδιά μπορεί να αναζητούν άλλες μορφές προστασίας, επειδή είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλικούς ή για άλλους λόγους εκμετάλλευσης ή επειδή ταξίδεψαν προς ή εντός της Ευρώπης για να διαφύγουν καταστάσεις σοβαρών στερήσεων ή επειδή αναζητούν νέες ευκαιρίες και καλύτερη ζωή. Κάποια ασυνόδευτα παιδιά μπορεί να έχουν ανάγκη προστασίας από την ενδοοικογενειακή βία και την κακοποίηση που υφίστανται στο οικογενειακό τους περιβάλλον ή από τις διακρίσεις ή τις κακοποιήσεις που οφείλονται στο φύλο τους ή όταν έχουν εμπλακεί σε ένοπλες συγκρούσεις ή έχουν υπηρετήσει σε στρατιωτικά σώματα καθ' οποιονδήποτε άλλον τρόπο. Κάποια ασυνόδευτα παιδιά φθάνουν στην Ευρώπη για να συνενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους που ήδη βρίσκονται στην Ευρώπη (UNHCR; UNICEF; Save the Children, 2009).

Υποδοχή Ασυνόδευτων Ανηλίκων

Η υποδοχή των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο καθώς είναι η πρώτη και σημαντική επαφή μαζί τους. Στο πλαίσιο της υποδοχής θα διερευνηθούν ζητήματα που έχουν σχέση με την αρχική τους φροντίδα. Συγκεκριμένα ο εντοπισμός των παιδιών, οι συνθήκες προσωρινής παραμονής καθώς και ο προσδιορισμός της ηλικίας τους.

Εντοπισμός και κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων, χρόνος κράτησης

Το ζήτημα εντοπισμού και κράτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι ζήτημα καίριας σημασίας. Ο ελάχιστος επιτρεπτός χρόνος κράτησης αναφέρεται στο Αρ. 46 της παρ. 10 του εδαφ.β του Ν 4375/2016

«....Αποφεύγουν την κράτηση των ανήλικων. Ανήλικοι που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους και ασυνόδευτοι ανήλικοι κατά κανόνα δεν κρατούνται. Σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, ασυνόδευτοι ανήλικοι οι οποίοι υποβάλουν αίτηση διεθνούς προστασίας ενόσω κρατούνται βάσει των σχετικών διατάξεων των Ν. 3386/2005 και 3907/2011, παραμένουν υπό κράτηση ως έσχατη λύση και για μόνο λόγο την ασφαλή παραπομπή τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας ανηλίκων. Η κράτηση επιβάλλεται αποκλειστικά για τον αναγκαίο χρόνο μέχρι την ασφαλή παραπομπή τους και δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 25 μέρες. Σε περίπτωση που, λόγω εξαιρετικών περιστάσεων, όπως η σημαντική αύξηση της εισόδου ασυνόδευτων ανηλίκων, και που, παρά τις εύλογες προσπάθειες των αρμόδιων αρχών δεν έχει καταστεί εφικτή η ασφαλής παραπομπή τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας, η κράτηση μπορεί να παραταθεί για διάστημα 20 ημερών....»

Συνθήκες κράτησης ασυνόδευτων ανηλίκων

Στις συνθήκες κράτησης αναφέρεται το Αρ. 46 της παρ. 10 του εδαφ.β του Ν 4375/2016 όπου μεταξύ άλλων λέει: «.....Ανήλικοι που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους και ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται χωριστά από ενήλικους κρατούμενους. Σε περίπτωση κράτησης ανηλίκων, αυτοί έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, συμπεριλαμβανομένων των παιχνιδιών και των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που αρμόζουν στην ηλικία τους και απρόσκοπτη πρόσβαση στην εκπαίδευση.....»

Ταυτοποίηση της κατηγορίας των ανηλίκων – αξιολόγηση της ηλικίας

Ως «διαδικασία διαπίστωσης της ανηλικότητας» καλείται η διαδικασία, η οποία ακολουθείται από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς προκειμένου να προσδιοριστεί η ηλικία ενός ανήλικου προσώπου που στερείται των αναγκαίων νομικών εγγράφων που πιστοποιούν την ηλικία του.

Η διαδικασία ταυτοποίησης ενός προσώπου, τόσο σε σχέση με την ανηλικότητά του (age assessment) όσο και σε σχέση με την ιδιότητά του ως συνοδευόμενου (accompanied) ή ως ασυνόδευτου (unaccompanied) είναι σημαντική, διότι παράγει διαφοροποιημένες ευεργετικές δεσμεύσεις ως προς το εύρος και το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών της πολιτείας απέναντί του.

Στα σύνορα της χώρας υποδοχής και εντός του εδάφους της, οι υπηρεσίες μετανάστευσης οφείλουν να εφαρμόζουν διαδικασίες εντοπισμού των ασυνόδευτων παιδιών και να τα παραπέμπουν στους αρμόδιους φορείς παροχής υπηρεσιών παιδικής πρόνοιας. Οι ανήλικοι αλλοδαποί μπορεί να αποτελούν θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας ή εκμετάλλευσης, είτε να αποτελούν ασυνόδευτους μετανάστες και αιτούντες άσυλο. Η διαδικασία της κατηγοριοποίησής τους είναι ιδιαίτερα σημαντική και παράγει διαφοροποιημένες δεσμεύσεις ως προς το είδος και το εύρος των παροχών της πολιτείας σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και με γνώμονα το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Πολλά ασυνόδευτα παιδιά μπορεί να εισέλθουν στη χώρα χωρίς να εντοπιστούν ως ασυνόδευτα στα σημεία εισόδου. Οι αρχές θα πρέπει να ανταλλάσσουν πληροφορίες με τις ειδικευμένες οργανώσεις που ασχολούνται με πρόσφυγες, (όπως τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, τη Διεθνή Κοινωνική Υπηρεσία κλπ.) ή με επαγγελματίες (όπως κοινωνικούς λειτουργούς,

ιατρούς, αστυνομικούς αξιωματούχους κλπ.), προκειμένου να εντοπίζουν τα ασυνόδευτα παιδιά. Επομένως στην περίπτωση που το παιδί συνοδεύεται από ενήλικα, είναι αναγκαίο να καθοριστεί η φύση της σχέσης του τελευταίου με το παιδί ώστε να διαπιστωθεί εάν είναι ο βασικός υπεύθυνος της φροντίδας του (UNHCR; Συνήγορος του Πολίτη, 2005).

Διαπίστωση της ηλικίας στο πλαίσιο των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης

Όλοι οι πολίτες τρίτων χωρών και οι ανιθαγενείς που εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στη χώρα υποβάλλονται σε διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης. Οι διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης αναφέρονται στο Αρ. 9 του Ν.4375/2016 όπου μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν την καταγραφή των προσωπικών στοιχείων, τη λήψη και καταχώριση των δακτυλικών αποτυπωμάτων όσων έχουν συμπληρώσει το 14ο έτος της ηλικίας τους, την εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειάς τους κλπ. Επίσης αναφέρεται στο ίδιο άρθρο η μέριμνα που θα πρέπει να λαμβάνει η χώρα για όσους ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, ώστε να υπαχθούν στην κατά περίπτωση προβλεπόμενη διαδικασία και να τους παρασχεθεί εξειδικευμένη φροντίδα και προστασία. Στο άρθρο 14 του ίδιου νόμου στην παρ. 8 αναφέρονται οι ευάλωτες ομάδες όπου σε αυτές περιλαμβάνονται και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.

Σε περίπτωση που σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας ανακύπτει αμφιβολία σχετικά με την ανηλικότητα πολίτη τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς, ο Διοικητής του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), με σχετική απόφασή του, τον παραπέμπει σε διαδικασία διαπίστωσης ανηλικότητας σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Σε κάθε περίπτωση, μέχρι την έκδοση πορίσματος περί της ηλικίας του, το πρόσωπο θεωρείται ανήλικος και τυγχάνει αντίστοιχης μεταχείρισης Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ.9 του Ν. 4375/2016.

Η ειδικότερη διαδικασία διακρίβωσης της ηλικίας ανηλίκων, που καταγράφονται από τα ΚΥΤ καθορίζεται στην, κατ' εξουσιοδότηση του Αρ. 8 παρ.3 του Ν. 3907/2011, Απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, που θέσπισε το Πρόγραμμα ιατρικού ελέγχου ψυχοκοινωνικής διάγνωσης και παραπομπής των δικαιούχων σε δομές υποστήριξης και φιλοξενίας (Υ1.Γ.Π.οικ.92490/2013 (ΦΕΚ Β' 2745/29.10.2013).

Στο άρθρο 6 της ανωτέρω υπουργικής απόφασης περιγράφεται η διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας των ανηλίκων και επιπροσθέτως αναφέρεται στην ιδιαίτερη μέριμνα που θα πρέπει να λαμβάνεται για τους ασυνόδευτους ανήλικους, ιδίως αν αυτοί δεν έχουν την ηλικία να κατανοήσουν. Ο προσδιορισμός της ηλικίας θα γίνεται από το κλιμάκιο ιατρικού ελέγχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης με ευαισθησία προς το φύλο και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Κατ' αρχήν θα πραγματοποιείται ο προσδιορισμός της ηλικίας με βάση τα μακροσκοπικά χαρακτηριστικά όπως π.χ. το ύψος, το βάρος, το δείκτη μάζας σώματος κλπ. και θα διενεργείται με γνώμονα το σεβασμό της αξιοπρέπειας του προσώπου, λαμβάνοντας υπόψη τις αποκλίσεις και τις διαφοροποιήσεις που αφορούν πολιτισμικά και φυλετικά στοιχεία, καθώς και συνθήκες διαβίωσης που δύνανται να επηρεάσουν την ανάπτυξη του ατόμου. Ο παιδίατρος θα αιτιολογεί την τελική του γνωμάτευση με βάση τα στοιχεία της ανωτέρω κλινικής εξέτασης. Σε περίπτωση αδυναμίας προσδιορισμού της ηλικίας μέσω

των μακροσκοπικών χαρακτηριστικών, θα ακολουθεί αξιολόγηση από ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό όπου θα εξετάζεται η συμπεριφορική και η ψυχολογική ανάπτυξη του ατόμου. Όπου δεν υπάρχει παιδίατρος ή όταν το διεπιστημονικό προσωπικό αδυνατεί να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα, και μόνον ως έσχατη λύση, ο εξεταζόμενος θα παραπέμπεται σε δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα για εξειδικευμένες εξετάσεις για τον κατά προσέγγιση υπολογισμό της ηλικίας του ατόμου που είναι οι εξής: προσδιορισμός της οστικής ηλικίας με ακτινογραφία αριστερού καρπού και άκρας χειρός, εξέταση οδοντοστοιχίας και πανοραμική ακτινογραφία δοντιών.

Σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας θα ενημερώνεται ο νόμιμος εκπρόσωπος του ανηλίκου. Οι υποκείμενοι στη διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας θα ενημερώνονται σε γλώσσα που κατανοούν για τη διαδικασία, τη συγκεκριμένη μέθοδο που θα ακολουθηθεί και τις ενδεχόμενες συνέπειες των αποτελεσμάτων και θα τους δίνεται η δυνατότητα να συμμετέχουν και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους σε κάθε στάδιο αυτής και να συναινούν στη διενέργεια των ιατρικών εξετάσεων. Επίσης θα ενημερώνονται στη γλώσσα που κατανοούν για το περιεχόμενο της πράξης προσδιορισμού της ηλικίας, έχοντας το δικαίωμα να προσφύγουν κατά αυτής.

Η Υπηρεσία, ακόμη και στην περίπτωση που ο υποκείμενος σε διαδικασία προσδιορισμού της ηλικίας έχει αρνηθεί να υποβληθεί σε ιατρική εξέταση, δεν σταματάει την ολοκλήρωση των διαδικασιών πρώτης υποδοχής.

Σε κάθε περίπτωση, η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και η διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση και επιπρόσθετα υπάρχει το τεκμήριο υπέρ της ανηλικότητας σε περίπτωση αμφιβολιών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας προσδιορισμού της ηλικίας καθώς επίσης και μετά το πέρας αυτής.

Εκπροσώπηση των παιδιών: ο θεσμός της Επιτροπείας

Στο Αρ. 34 στην παρ.1, εδαφ. ιβ του Ν. 4375/2016 ορίζεται ως ««Εκπρόσωπος ασυνόδευτου ανηλίκου» ο προσωρινός ή οριστικός επίτροπος του ανηλίκου ή το πρόσωπο που ορίζεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Ανηλίκων ή, όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων, από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών για την προάσπιση των συμφερόντων του ανηλίκου αυτού. Ως εκπρόσωπος κατά το προηγούμενο εδάφιο, μπορεί να οριστεί και ο νόμιμος εκπρόσωπος νομικού προσώπου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Στην τελευταία περίπτωση, ο εκπρόσωπος του νομικού προσώπου μπορεί να εξουσιοδοτήσει άλλο πρόσωπο για την εκπροσώπηση του ανηλίκου κατά τις διαδικασίες του παρόντος.»

Δομές Φιλοξενίας

Η εξασφάλιση των δομών φιλοξενίας πραγματοποιείται από το ΕΚΚΑ καθώς είναι αρμόδιο για τη διαχείριση των αιτημάτων στέγασης. Για την κάλυψη των υφιστάμενων κοινωνικών αναγκών συμπράττει

με φορείς δευτεροβάθμιας κοινωνικής φροντίδας μέσω της σύναψης προγραμματικών συμβάσεων παραχώρησης κτιρίων, εντάσσοντας τη λειτουργία αυτών των φορέων στο ευρύτερο δίκτυο κοινωνικής φροντίδας το οποίο συντονίζεται από το ΕΚΚΑ (ΕΚΚΑ, 2014). Η δυναμικότητα του ΕΚΚΑ ενισχύθηκε μέσω της απόστασης τεχνικών εμπειρογνομόνων που συμβάλουν στη διαχείριση της καταστάσεως εξαιτίας του αυξημένου φόρτου εργασίας που προκάλεσε η μεγάλη εισροή των ασυνόδευτων ανηλίκων. Επιπρόσθετα συμβάλουν στην εδραίωση και την ανάλυση των δεδομένων και στην παρακολούθηση των τάσεων για το σχεδιασμό των περαιτέρω ενεργειών (όπως π.χ. μέσω της παραγωγής ενός εβδομαδιαίου χάρτη αφίξεων) (UNHCR, 2016).

Στις 13.07.2017 οι δομές φιλοξενίας αυξήθηκαν σε 50 και οι θέσεις σε 1.312. Επιπλέον υπάρχει πρόβλεψη για τη δημιουργία 76 νέων θέσεων. Η λίστα αναμονής για την τοποθέτηση σε κάποια δομή φιλοξενίας των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι 1.301 (ΕΚΚΑ.;UNICEF, 2017). Τα εν λόγω στοιχεία αναπροσαρμόζονται με βάση τα νέα δεδομένα σε μηνιαία βάση.

Επίσης καθυστερήσεις τοποθετήσεων των ασυνόδευτων ανηλίκων σε δομές φιλοξενίας παρατηρήθηκαν τόσο το 2014 (13 μέρες) όσο και το 2015 (8 μέρες) και οφείλονταν στην έλλειψη διαθεσιμότητας συνοδού που θα τοποθετήσει το παιδί με ασφάλεια στη δομή φιλοξενίας (ΕΚΚΑ, 2014) (ΕΚΚΑ, 2015). Η συνοδεία του παιδιού είναι αρμοδιότητα της αστυνομίας αλλά από το Μάρτιο του 2011 συνδράμει, εξαιτίας της έλλειψης συνοδών, και η «Μετάδραση» με το εκπαιδευμένο δίκτυο συνοδών που έχει δημιουργήσει σε όλη την Ελλάδα. Στο πλαίσιο υλοποίησής της εν λόγω δράσης η «Μετάδραση» αναφέρεται σε πολλαπλά προβλήματα εξαιτίας των καθυστερημένων χρηματοδοτήσεων, καθώς η συνοδεία ανηλίκων έχει την ιδιαιτερότητα του μεγάλου κόστους μετακίνησης (κρατήσεις αεροπορικών και ακτοπλοϊκών εισιτηρίων, ενοικιάσεις οχημάτων για μεγάλες ομάδες κ.α.) και της διατροφής των ανηλίκων και των συνοδών τους. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του χειμώνα του 2015, η έλλειψη ρευστότητας δημιούργησε σοβαρά εμπόδια στην υλοποίηση της δράσης, με αποτέλεσμα να γίνει έκκληση προς το κοινό για οικονομική υποστήριξη³⁴.

Δεδομένης της μεγάλης λίστας αναμονής και εξ αυτού του λόγου της παραμονής των ασυνόδευτων ανηλίκων σε κέντρα κράτησης με ακατάλληλες συνθήκες, χαρακτηρίζεται επιτακτική η ανάγκη επίσπευσης των διαδικασιών ώστε να καλυφθούν άμεσα οι θέσεις στους ξενώνες φιλοξενίας και η εξάλειψη παρόμοιων φαινομένων στο μέλλον. Ακόμη περισσότερο επιτακτική κάνουν την ανάγκη τα περιστατικά που παρατηρήθηκαν, σε ανήλικους που έμειναν σε επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης, με αποτέλεσμα να έχουν εκτεθεί σε μεγάλες περιόδους άγχους και να προκαλούν κακό στον εαυτό τους εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο την απελπισία τους και την αίσθηση παραμέλησης.

Ο μέσος όρος διαμονής των ανηλίκων στις δομές στέγασης ήταν 51 ημέρες για το 2014, ενώ για το 2015 ήταν 32 σχεδόν ημέρες (ο χαμηλότερος από τότε που παρακολουθείται ο δείκτης από το ΕΚΚΑ), γεγονός που οφείλεται κυρίως στις «άτυπες φυγές» των ανηλίκων προκειμένου να εγκαταλείψουν τη χώρα. Το φαινόμενο της φυγής των ανηλίκων δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στο σύστημα επιτροπείας, οδηγεί σε εκ νέου συλλήψεις τους, σε έκθεση τους σε κινδύνους και σε επανεργοποίηση της διαδικασίας ευρέσεως στέγης (ΕΚΚΑ, 2015) (ΕΚΚΑ, 2014). Με τον όρο «άτυπες φυγές»

χαρακτηρίζεται η αυθημερόν ή η άμεση φυγή από τους χώρους υποδοχής. Ο στόχος των παιδιών που φεύγουν άμεσα είναι να συνεχίσουν με κάθε τρόπο το ταξίδι τους με προορισμό κάποια κεντροευρωπαϊκή ή σκανδιναβική χώρα και συνήθως είναι στην ηλικία των 16 με 17 χρονών. Επομένως, όταν τα παιδιά αυτά εισέρχονται στους χώρους φιλοξενίας, οργανώνονται και μετά από μερικές ημέρες τον εγκαταλείπουν είτε μόνα τους, είτε με κάποιον που κάνει παράνομα αυτή τη δουλειά (Δημόπουλος, 2016).

Βασικό πρόβλημα σε όλες τις περιπτώσεις, τόσο για την διάγνωση όσο για την θεραπευτική αντιμετώπιση, είναι η αδυναμία επικοινωνίας. Στα πλαίσια της θεραπείας η αδυναμία επικοινωνίας αποτελεί μείζον πρόβλημα καθώς η επικοινωνία με τον θεραπευτή, η έκφραση συναισθημάτων είναι πρωταρχική για την όποια θεραπευτική αντιμετώπιση και σπάνια μπορεί το κενό αυτό να καλυφθεί ακόμα και στις περιπτώσεις που μπορεί να εξασφαλιστεί η ύπαρξη διερμηνέα. Εξάλλου, στις περισσότερες περιπτώσεις, χρέη διερμηνέα κάνουν φίλοι και ομοεθνείς που μιλούν την ελληνική ή αγγλική γλώσσα χωρίς να έχουν κάποια ειδική εκπαίδευση (Δημητροπούλου & Παπαγεωργίου, 2008).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα προβλήματα που εντοπίζονται αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης και διαχείρισης των ζητημάτων που πρέπει να ρυθμίζονται σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανήλικους έχουν σχέση με τις συνθήκες κράτησης, τις δομές φιλοξενίας, την νομική τους εκπροσώπηση, θέματα εκπαίδευσης, υγείας κ.α.. Πριν γίνει αναφορά σε αυτά, είναι σκόπιμο να γίνει μια περισσότερο αναλυτική προσέγγιση στην έννοια του «βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού» που αναφέρεται, καταρχήν, στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), αλλά και σε όλες τις κοινοτικές οδηγίες και κατ' επέκταση στο εθνικό δίκαιο, για θέματα που ρυθμίζουν ζητήματα που αφορούν στους ασυνόδευτους ανήλικους. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να λαμβάνονται με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Ο καθορισμός του αναφέρεται σε μια επίσημη διαδικασία που έχει σχεδιαστεί και αφορά στις σημαντικές αποφάσεις που αφορούν στο παιδί και απαιτούν αυστηρές διαδικαστικές εγγυήσεις. Αυτή η διαδικασία πρέπει να διασφαλίζει την προσήκουσα συμμετοχή του παιδιού χωρίς διακρίσεις. Επίσης, πρέπει να αποδίδεται η προσήκουσα σημασία στις απόψεις του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ωριμότητά του. Προϋποθέτει υπεύθυνους να αποφασίσουν με την κατάλληλη τεχνογνωσία και εξισορροπεί όλους τους σχετικούς παράγοντες ώστε να αξιολογηθεί η βέλτιστη επιλογή. Η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι διαδικασία που πρέπει να εφαρμόζεται συστηματικά σε πολλές καταστάσεις που συμβαίνουν από τη φάση του εντοπισμού του ασυνόδευτου παιδιού που βρίσκεται σε κίνδυνο έως την υλοποίηση μιας διαρκούς και βιώσιμης λύσης για την περίπτωσή του. Για παράδειγμα στις συνθήκες και στο χρόνο κράτησης, σε θέματα οικογενειακής επανένωσης, επιτροπείας, εκπαίδευσης, υγείας κλπ.. Η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιείται είτε χωριστά είτε σε συνεργασία με άλλους. Δεν απαιτεί την τήρηση των αυστηρών διαδικαστικών εγγυήσεων που διέπουν τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, αλλά το εμπλεκόμενο προσωπικό πρέπει να έχει τα απαραίτητα προσόντα και τις αναγκαίες γνώσεις. Οιοσδήποτε καθορισμός ή αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος πρέπει να στηρίζεται στις προσωπικές περιστάσεις κάθε παιδιού και να συνεκτιμά την κατάσταση της οικογένειας του παιδιού, την

κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής του, τις ευπάθειες του παιδιού, την ασφάλεια και τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται και τις ανάγκες προστασίας του, το επίπεδο της ένταξής του στη χώρα υποδοχής καθώς και την πνευματική και σωματική του υγεία, τις συνθήκες εκπαίδευσης αλλά και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Αυτές οι εκτιμήσεις εντάσσονται στο πλαίσιο του φύλου, της ιθαγένειας καθώς και του εθνικού, πολιτισμικού και γλωσσικού υπόβαθρου του παιδιού. Ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος των ασυνόδευτων παιδιών είναι διεπιστημονική διεργασία στην οποία συμμετέχουν οι αρμόδιοι φορείς και ανατίθεται σε ειδικευμένους επαγγελματίες και εμπειρογνώμονες που εργάζονται με παιδιά (UNHCR; UNICEF; Save the Children, 2009).

Στην Ελλάδα υπάρχουν κενά σχετικά με την αξιολόγηση και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ αναφέρει για το τρέχον σύστημα χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα ότι: «η απουσία επίσημης διαδικασίας αξιολόγησης και προσδιορισμού του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού τα καθιστά ευάλωτα και επιρρεπή σε παράτυπες και περαιτέρω μετακινήσεις» (UNHCR, 2014). Η απουσία επομένως ενός τέτοιου κανονιστικού πλαισίου το οποίο θα εξασφαλίζει την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών και θα ορίζει διαδικασίες για τον τρόπο διαχείρισής τους, έχει ως αποτέλεσμα την προβληματική διαδικασία ταυτοποίησής τους όταν εισέρχονται στην Ελλάδα, την απουσία ενός λειτουργικού μηχανισμού παραπομπής τους σε προστατευμένο περιβάλλον, παρατεταμένες περιόδους κρατήσεις κ.α..

Το διαχρονικό πρόβλημα έλλειψης χώρων φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά εμφανίστηκε με μεγαλύτερη ένταση την περίοδο 2014-2016 και συνεχίζεται εξαιτίας της εκθετικής αύξησης εισόδου στη χώρα των ασυνόδευτων ανηλίκων (2.390, 2.248 και 5.152 για το 2014, 2015 και 2016 αντίστοιχα). Ο επίσημα καταγεγραμμένος από τις ελληνικές αρχές αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων, είναι υπερδιπλάσιος το 2016 σε σχέση με τις δύο προηγούμενες περιόδους. Ιδιαίτερα το 2015 θα αναμενόταν να είναι συντριπτικά μεγαλύτερος, καθώς εκείνη την περίοδο πέρασε από την Ελλάδα το μεγαλύτερο κύμα προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών. Αυτό ερμηνεύεται από το γεγονός της γρήγορης διέλευσης εξαιτίας των ανοικτών συνόρων, και είναι ο λόγος που δεν εντοπίζονταν και δεν καταγράφονταν από τις Ελληνικές Αρχές τα παιδιά που ήταν ασυνόδευτα ως ασυνόδευτα. Η θετική ανάγνωση της αύξησης των αιτημάτων στέγης των ασυνόδευτων παιδιών ιδιαίτερα το 2016, που σημαίνει ότι λειτουργεί η διαδικασία της καταγραφής, ανέδειξε τις ελλείψεις και τα κενά στην εξεύρεση χώρων φιλοξενίας. Υπάρχει μια συνεχόμενη προσπάθεια εξεύρεσης νέων χώρων φιλοξενίας, αλλά η ζήτηση μέχρι και τις 13.1.2017 υπερβαίνει των δυνατοτήτων κάλυψης στέγης που μέχρι εκείνη τη στιγμή υπήρχε σε διαθεσιμότητα.

Ενώ η ζήτηση χώρων φιλοξενίας είναι μεγάλη σε σχέση με την προσφορά, παρατηρήθηκαν διαδικαστικές καθυστερήσεις σε σχέση με τους χρόνους απόκρισης όλου του συστήματος για την τοποθέτηση των ασυνόδευτων ανηλίκων στους χώρους φιλοξενίας, με αποτέλεσμα να υπάρχει περίοδος που υπήρχαν κενές θέσεις σε χώρους φιλοξενίας την ίδια στιγμή που υπήρχαν πολλαπλάσια περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι σε άσχημες συνθήκες κράτησης.

Ο μέσος όρος διαμονής των ανηλίκων στις δομές στέγασης ήταν 51 ημέρες για το 2014, ενώ για το 2015 ήταν 32 σχεδόν ημέρες. Ο χαμηλός μέσος όρος παραμονής οφείλεται στις «άτυπες φυγές», δηλαδή στις αθημερόν ή στις άμεσες φυγές από τους χώρους φιλοξενίας. Ο στόχος των περισσότερων παιδιών

είναι να φτάσουν σε κάποια Σκανδιναβική χώρα ή σε κάποια χώρα της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης όσο πιο γρήγορα γίνεται. Οι έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά προτιμούσαν να ταξιδέψουν παράνομα για τον τελικό προορισμό στη χώρα προορισμού τους, καθώς πίστευαν ότι η επιλογή αυτή ήταν η πιο γρήγορη και παράλληλα εξέφραζαν δυσπιστία για την ανταπόκριση των αρχών. Με τον ίδιο τρόπο αντιδρούσαν και πολλά από τα παιδιά που ενέπιπταν στον Κανονισμό του Δουβλίνου III σε σχέση με την οικογενειακή επανένωση, καθώς η διαδικασία είναι χρονοβόρα και απαιτούνται τουλάχιστον 7 με 8 μήνες μέχρι την ολοκλήρωσή της.

Οι δομές φιλοξενίας καλύπτουν εκτός από τις βασικές ανάγκες των παιδιών όπως είναι η στέγαση, η σίτιση, η καθαριότητα και η ασφάλεια, και άλλες υπηρεσίες όπως είναι η ψυχοκοινωνική στήριξη, η νομική συνδρομή, η διερμηνεία, η εκμάθηση ελληνικών, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κλπ. οι οποίες διαφοροποιούνται εν μέρη στην κάθε δομή.

Η έλλειψη χώρων φιλοξενίας έχει ως αποτέλεσμα πολλά παιδιά να μένουν σε χώρους κράτησης όπως π.χ. αστυνομικά τμήματα, προαναχωρησιακά κέντρα κ.α. σε πολύ κακές, εξευτελιστικές και ταπεινωτικές συνθήκες όπως π.χ. κακές συνθήκες υγιεινής, έλλειψη φαγητού, καταχρηστική μεταχείριση, κράτηση με τους ενήλικες, περισσότερες μέρες σε χώρους κράτησης από αυτές που ορίζει η ελληνική νομοθεσία μέχρι τη μεταφορά τους σε κάποιο κέντρο φιλοξενίας κ.α.. Σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν ένα ασυνόδευτο παιδί που κρατείται για την προστασία του, οι συνθήκες θα πρέπει να διέπονται από το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Περαιτέρω τα παιδιά θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τους λόγους και τη διάρκεια της κράτησής τους και να δίνουν συνέντευξη στη γλώσσα που καταλαβαίνουν, έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν τυχόν ειδικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που απορρέουν από τη βία ή την εμπορία με βάση το φύλο. Η έλλειψη διερμηνέων είναι επίσης ένα πρακτικό εμπόδιο για την παροχή φροντίδας και πληροφοριών.

Ένα επίσης σημαντικό ζήτημα, που απαιτεί τη δέουσα προσοχή από τις ελληνικές αρχές είναι η διαπίστωση της ηλικίας τους, στις περιπτώσεις που τα παιδιά δεν έχουν έγγραφα. Η απουσία ενός αξιόπιστου συστήματος διακρίβωσης της ηλικίας έχει ως συνέπεια οι ανήλικοι να καταγράφονται από τις αστυνομικές αρχές ως ενήλικες. Η πρακτική αυτή αποδίδεται σε πολλές περιπτώσεις στην αδυναμία επικοινωνίας των αρχών με τους αλλοδαπούς ελλείψει κατάλληλης διερμηνείας. Κανονιστική πρόβλεψη υπάρχει για τους ανήλικους που καταγράφονται από τα ΚΥΤ αλλά μετά τις 20.3.2016, που τέθηκε σε ισχύ η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτά δεν επιτρέπουν την εφαρμογή των προβλεπόμενων διαδικασιών για τον προσδιορισμό της ηλικίας με βάση τα διεθνή ιατρικά πρότυπα.

Ακόμη όμως και στις περιπτώσεις που οι ανήλικοι παραπέμπονται σε δημόσια νοσοκομεία για τη διακρίβωση της ηλικίας τους, η απουσία πρωτοκόλλου, εμπειρίας και εκπαίδευσης του εμπλεκόμενου ιατρικού προσωπικού στα κέντρα υγείας που παραπέμπονται τα παιδιά για τη διαπίστωση της ανηλικότητάς τους, καθιστά αυτή τη διαδικασία ιδιαίτερα προβληματική. Η διαπίστωση της ηλικίας είναι μια διαδικασία η οποία δεν είναι επιστημονικά ορθό να ολοκληρώνεται μόνο στην κλινική εκτίμηση των σωματομετρικών στοιχείων, οι οποίες συνήθως εξαντλούνται στη διενέργεια ακτινογραφιών αριστερού καρπού, άκρας χειρός και οδοντιατρικές, όπως διαπιστώθηκε ότι γινόταν σε πολλές περιπτώσεις, σύμφωνα με τα στοιχεία των ερευνών που παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία, αλλά είναι

απαραίτητο να συνοδεύονται και από ψυχοκοινωνική εκτίμηση. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας προσδιορισμού της ηλικίας, το πρόσωπο που ισχυρίζεται ότι είναι ανήλικο, θα πρέπει να έχει ανάλογη μεταχείριση ως ανήλικο, και στην περίπτωση που η διαδικασία για τον προσδιορισμό της ηλικίας δεν προκύψει με ασφάλεια ότι ο αιτών είναι ενήλικος, αυτός να αντιμετωπίζεται ως ανήλικος⁴⁵. Οι έρευνες έδωσαν στοιχεία πλημμελούς εφαρμογής του εν λόγω όρου. Δηλαδή διαπιστώθηκαν περιπτώσεις όπου ενώ η ιατρική γνωμάτευση άφηνε αμφιβολία ως προς την ηλικία τους, τα πρόσωπα αντιμετωπίζονταν ως ενήλικα. Όλες οι ανωτέρω διαχειριστικές παραλείψεις αναφορικά με το θέμα της ανηλικότητας έρχονται σε αντίθεση με το «βέλτιστο συμφέρον του παιδιού».

Ο θεσμός της Επιτροπείας είναι ο πλέον σημαντικός θεσμός σε σχέση με την αντιμετώπιση των ασυνόδευτων παιδιών, καθώς ο νόμιμος κηδεμόνας του ασυνόδευτου παιδιού είναι αυτός που παρίσταται σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν σε αυτό, φροντίζει για θέματα υγείας, εκπαίδευσης, οικογενειακής επανένωσης κ.α. με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Στην πράξη οι εισαγγελείς ανηλίκων και εισαγγελείς πρωτοδικών, οι οποίοι ορίζονται δια του νόμου προσωρινοί επίτροποι, είναι αδύνατο να ασκήσουν ουσιαστικά τα καθήκοντά τους, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των ασυνόδευτων ανηλίκων. Η δυνατότητα ανάθεσης της επιτροπείας σε εξειδικευμένους φορείς ή δικτύου φυσικών προσώπων, τα οποία θα είχαν ικανοποιητική επάρκεια και κατάλληλη κατάρτιση και στα οποία θα μπορούσε να ανατεθεί είτε η επιτροπεία είτε συγκεκριμένοι τομείς της επιτροπείας (όπως π.χ. εκπαίδευση, απασχόληση, υγεία), είναι και αυτή περιορισμένη.

Στο θέμα της υγειονομικής περίθαλψης, ένα βασικό πρόβλημα που διαπιστώθηκε σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ σε προηγούμενο χρονικό διάστημα, είναι η αδυναμία επικοινωνίας εξαιτίας της έλλειψης διερμηνέα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν προβλήματα ως προς τη διάγνωση από το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό. Στις περιπτώσεις ανηλίκων που είτε φιλοξενούνται σε δομές φιλοξενίας, είτε από άλλους φορείς, γίνεται είτε συνοδεία από κοινωνικούς λειτουργούς ή διερμηνέα ή σε κάθε περίπτωση διευκόλυνση της επικοινωνίας με άλλο πρόσφορο τρόπο. Σε άλλες περιπτώσεις χρέη διερμηνέα κάνουν φίλοι και ομοεθνείς χωρίς να έχουν κάποια ειδική εκπαίδευση. Επιπρόσθετα προβλήματα που αφορούν στην ψυχική υγεία και χρήζουν εξειδικευμένων γνώσεων σε θέματα εφήβων και διαπολιτισμικότητας δηλώθηκε αδυναμία αντιμετώπισής τους σε κάποιες περιπτώσεις.

Προτάσεις

Χώροι Παραμονής

Οι συνθήκες που επικρατούν στους χώρους παραμονής των προσφύγων – μεταναστών είναι ένα από τα ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα. Για την επιλογή των χώρων που δημιουργούνται οι καταυλισμοί θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η πιθανότητα εκδήλωσης γεωδυναμικών και ατμοσφαιρικών κινδύνων (π.χ. κατολισθητικά φαινόμενα, αστάθεια μαζών κλπ.), καθώς επίσης και η απόκριση του εδάφους σε σχέση με τις εγκαταστάσεις που πρόκειται να δημιουργηθούν, έτσι ώστε να

εξασφαλισθεί η δημιουργία ασφαλών καταυλισμών. Επίσης η σωστή διάταξη των χώρων παραμονής και των κοινόχρηστων χώρων μέσα στον καταυλισμό είναι απαραίτητο να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το φύλο, την ηλικία και τις ευάλωτες ομάδες (π.χ. έγκυες γυναίκες, μικρά παιδιά, ανάπηροι κ.α.) έτσι ώστε να επιτυγχάνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων που θα μείνουν προσωρινά σε αυτόν, και να αποτρέπονται φαινόμενα εντάσεων, αναταραχών κλπ..

Είναι απαραίτητο στους χώρους των καταυλισμών να βρίσκονται εκπρόσωποι της πολιτείας που θα φροντίζουν για τις συνθήκες υγιεινής, την τροφή, το νερό, τον συντονισμό των εθελοντικών οργανώσεων, προκειμένου να αποφεύγονται φαινόμενα αντιδικιών, ταραχών, έλλειψη φαγητού, κακές συνθήκες υγιεινής, ανεξέλεγκτη δράση οργανώσεων με κακές παρεχόμενες υπηρεσίες κλπ..

Ασυνόδευτοι Ανήλικοι

Είναι σημαντικό οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να μεταφέρονται άμεσα σε δομές φιλοξενίας έτσι ώστε να αποφεύγεται η έκθεσή τους σε διάφορους κινδύνους. Ο σωστός προγραμματισμός για την κάλυψη της εν λόγω ανάγκης μέσα από την σύναψη προγραμματικών συμβάσεων για εξεύρεση χώρων, εξασφάλιση χρηματοδότησης κλπ., μπορεί να γίνει με τη σωστή αξιολόγηση των πληροφοριών που θα αντληθούν τόσο από τα στατιστικά στοιχεία του ΕΚΚΑ, που δίνουν πληροφορίες για τα αιτήματα στέγασης, για την ηλικία, το φύλο, την υπηκοότητα κλπ. των ασυνόδευτων ανηλίκων, όσο και από τα στοιχεία από την υπηρεσία ασύλου για τα αιτήματα ασύλου που γίνονται στην Ελλάδα. Περαιτέρω είναι απαραίτητο να οριστούν προδιαγραφές που θα αφορούν στις δομές φιλοξενίας κυρίως των κτηριακών εγκαταστάσεων, στον τρόπο λειτουργίας των, στις παρεχόμενες υπηρεσίες κλπ.. Η αυξημένη ζήτηση στέγασης που παρουσιάστηκε εν προκειμένω, εξαιτίας της κρίσης της Συρίας μπορεί να καλυφθεί με τη συνδρομή φορέων (όπως π.χ. ΔΟΜ, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ), με τη συνδρομή των ΜΚΟ που έχουν αναγνωρισμένο έργο σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανήλικους, με τη χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ. Οι εν λόγω ενέργειες ήδη λαμβάνουν χώρα, αλλά απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο συντονισμός και ο έλεγχος όλων αυτών από τις ελληνικές αρχές έτσι ώστε να αποτραπούν φαινόμενα καθυστέρησης τοποθέτησης των παιδιών τη στιγμή που υπάρχουν διαθέσιμοι χώροι, και να αποφευχθεί η αδυναμία κάλυψης των λειτουργικών αναγκών των δομών για λόγους ρευστότητας που θα οφείλεται σε καθυστέρηση της εκταμίευσης από την ΕΕ.

Μέχρι την μεταφορά των παιδιών σε δομές φιλοξενίας θα πρέπει να μεταφερθούν από τα κέντρα κράτησης σε προστατευμένους χώρους προσωρινής κράτησης, οι οποίοι είναι απαραίτητο να είναι σε ασφαλές και προστατευμένο περιβάλλον έτσι ώστε να αποφευχθούν βίαια επεισόδια όπως αυτά που έλαβαν χώρα στον καταυλισμό της Μόρια.

Επιπρόσθετα οι ελληνικές αρχές είναι απαραίτητο να δημιουργήσουν δεσμευτικό πρωτόκολλο ορθής αντιμετώπισης των ασυνόδευτων ανηλίκων και γενικότερα των ευάλωτων ομάδων που κρατούνται σε κέντρα κράτησης καθώς επίσης και για την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του στελεχιακού δυναμικού που ασχολείται με αυτά. Αυτό θα αφορά σε ζητήματα τόσο για την αξιολόγηση της ανηλικότητας όσο και για τον προσδιορισμό των ατόμων με ιδιαίτερα τρωτά σημεία, όπως π.χ. είναι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, έτσι ώστε να πραγματοποιείται άμεσα η παραπομπή τους σε

εξειδικευμένες υπηρεσίες και καταλύματα.

Αναφορικά με τη διαπίστωση της ηλικίας, θα πρέπει αρχικά να εξαντλείται κάθε πιθανότητα διαπίστωσης αυτής μέσα από διοικητικά έγγραφα. Στην περίπτωση που αυτό είναι αδύνατο ο προσδιορισμός της ηλικίας να διαπιστώνεται μέσω μιας διεπιστημονικής μεθοδολογικής προσέγγισης. Συγκεκριμένα οι διαδικασίες προσδιορισμού της ηλικίας, να διεξάγονται από ανεξάρτητους επαγγελματίες, συμπεριλαμβανομένων ιατρών, παιδοψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και νομικών, ως μέλη μιας ομάδας εμπειρογνομόνων, στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης, και υπό συνθήκες που να επιτρέπουν την εφαρμογή των μεθοδολογικών εκείνων αναγκαίων εργαλείων και διαδικασιών για τον προσδιορισμό της ηλικίας (Πουλαράκης, 2016).

Η παρουσία του νομικού κηδεμόνα είναι απαραίτητη σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στο ασυνόδευτο παιδί, ο οποίος πρέπει να ενεργεί με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, έτσι ώστε να αποφεύγονται κακές πρακτικές στον τρόπο αντιμετώπισής του σε σχέση με την ηλικία του, τυχόν προβλήματα σε σχέση με την εκπαίδευση, υγεία κλπ.. Η υπάρχουσα διαθεσιμότητα των επιτρόπων δεν είναι ικανή να καλύψει με επάρκεια τις ανάγκες του συνόλου των ασυνόδευτων ανήλικων. Οι ελληνικές αρχές πρέπει να καλύψουν τα κενά του θεσμού της επιτροπείας που εμφανίζεται διαχρονικά με τη διεύρυνση του δικού της στελεχιακού δυναμικού για την κάλυψη των πάγιων αναγκών. Η αξιολόγηση της εν λόγω ανάγκης μπορεί να γίνει και με την αξιοποίηση των στατιστικών στοιχείων που είναι διαθέσιμα από το ΕΚΚΑ. Η αυξημένη ανάγκη επιτροπείας, που παρουσιάζεται την περίοδο που διανύουμε, μπορεί να καλυφθεί τόσο με τη συνεργασία και τη συνεισφορά των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο πεδίο, έχουν την εμπειρία και το κατάλληλα εκπαιδευμένο στελεχιακό δυναμικό, όσο και με την δημιουργία δράσεων που θα είναι προσανατολισμένες στην αντιμετώπιση του κενού της επιτροπείας.

Το κενό της διερμηνείας που παρατηρήθηκε από τις έρευνες τόσο στους χώρους κράτησης αλλά και στα κέντρα υγείας είναι απαραίτητο να αντιμετωπιστεί άμεσα, τόσο από τις δομές της συντεταγμένης πολιτείας όσο και από το στελεχιακό δυναμικό των ΜΚΟ – Εθελοντικών Οργανώσεων.

Βιβλιογραφία

ActionAid, 2016. ΕΥΡΩΠΗ ΜΗ ΜΑΣ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΕΙΣ: Φωνές προσφύγων και μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα. 1^η επιμ. Αθήνα: ActionAid.

AlJazeera, 2011. ALJazeera. [Ηλεκτρονικό] Available at:

<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/06/201161064328691559.html> [Πρόσβαση 1 11 2016].

BBC, 2011. BBC NEWS. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-13343540> [Πρόσβαση 29 10 2016].

Commission, E., 2017. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. [Ηλεκτρονικό]

Available at: http://ec.europa.eu/echo/refugee-crisis_en [Πρόσβαση 11 5 2016].

crisisgroup, 2013. Syria's Metastasing Conflicts, Middle East Reports, No 143, s.l.: Crisis Group International.

EKKA.;UNICEF, 2017. Unaccompanied Children (UAC) in Greece, s.l.: E.K.K.A. -UNICEF.

euronews, 2015. euronews. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://gr.euronews.com/2015/08/28/record-number-of-migrants-attempting-to-cross-the-mediterranean> [Πρόσβαση 2 5 2017].

EUROSTAT, 2016. Asylum and first time asylum applicants - annual aggregated data (rounded), s.l.: EUROSTAT.

Eurostat, 2016. Asylum applicants considered to be unaccompanied minors - annual data , s.l.: Eurostat.

Eurostat, 2016. Asylum applicants considered to be unaccompanied minors, Almost 90 000 unaccompanied minors among asylum seekers registered in the EU in 2015, Slightly more than half are Afghans. 1^η επιμ. s.l.:Eurostat.

Frontex, 2016. FRAN QuarterlyJanuary–March 2016. 1^η επιμ. Warsaw: Frontex.

Helpis, 2016. Helpis. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.helpis.gr/prosfigiko/kathysterisis-stin-egkrisi-filoxenias-asynodefton-prosfigopoulon/> [Πρόσβαση 12 11 2016].

HRW, 2016. "Why Are You Keeping Me Here;" Unaccompanied Children Detained in Greece. 1^η επιμ. United States of America: Human Rights Watch.

INDEPENDENT, 2012. INDEPENDENT.co.uk. [Ηλεκτρονικό] Available at:

<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syrias-sectarian-war- goes-international-as-foreign-fighters-and-arms-pour-into-country-7216665.html> [Πρόσβαση 1 11 2016].

IOM, 2014. Addressing the needs of unaccompanied minors (UAMs) in Greece. Αθήνα: IOM.

MSF, 2014. Αθέατος Πόνος. s.l.:Medecins Sans Frontieres, Γιατροί Χωρίς Σύνορα.

nytimes, 2015. The New York Times. [Ηλεκτρονικό] Available at:
http://www.nytimes.com/2015/10/13/world/middleeast/syria-russia- airstrikes.html?_r=0 [Πρόσβαση 11 1 2016].

Praksis;MSF;Save the Children, 2016. Ενημερωτικό σημείωμα για την κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα, s.l.: Praksis;MSF;Save the Children.

SaveTheChildren, 2016. Save the Children. [Ηλεκτρονικό] Available at:
<https://www.savethechildren.net/article/unaccompanied-children-feel- criminals-behind-barbed-wire> [Πρόσβαση 20 11 2016].

SCPR, 2016. Syria, Confronting Fragmentation, Impact of Syrian Crisis Report. 1 επιμ. s.l.:Syrian Centre for Policy Research.

Theguardian, 2013. The guardian. [Ηλεκτρονικό] Available at:
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/15/saudia-arabia- iran-proxy-war-syria> [Πρόσβαση 11 1 2016].

Theguardian, 2016. theguardian. [Ηλεκτρονικό] Available at:
<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/30/fears-for-missing-child- refugees> [Πρόσβαση 20 11 2016].

UNHCR; UNICEF; Save the Children, 2009. Διακήρυξη Καλών Πρακτικών, Separated Children in Europe Programme. 4nd επιμ. Κοπεγχάγη: Save the Children, UNHCR,UNICEF.

UNHCR; Συνήγορος του Πολίτη, 2005. Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Ασυνόδευτα Παιδιά που Ζητούν Άσυλο. 1nd επιμ. Αθήνα: UNHCR / Συνήγορος του Πολίτη.

UNHCR, 1997. Κατευθυντήριες Αρχές για την Πολιτική και την Διαδικασία στα πλαίσια εξέτασης αιτημάτων ασύλου Ασυνόδευτων Παιδιών. 1nd επιμ. Αθήνα: UNHCR.

UNHCR, 2007. Γνωμοδότηση για την Εξω-εδαφική Εφαρμογή της Αρχής της μη Επαναπροώθησης. Γενεύη: Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες.

UNHCR, 2007. Το Άσυλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Μελέτη για την Εφαρμογή της Οδηγίας της Ε.Ε. για τον Καθορισμό του Καθεστώτος του Πρόσφυγα. 1nd επιμ. s.l.:UNHCR.

UNHCR, 2009. Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Εξέταση των Αιτημάτων Ασύλου των Παιδιών.

s.l.:Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

UNHCR, 2014. Greece As a Country of Asylum, Observations on the Current Situation of Asylum in Greece. 1nd επιμ. s.l.:UNHCR.

UNHCR, 2015. Mediterranean Sea Arrivals in 2015: by Arrival Location, Country, Demographic and Country of Origin breakdown. 1nd επιμ. s.l.:UNHCR.

UNHCR, 2016. Mapping of Unaccompanied Children, s.l.: UNHCR. UNHCR, 2016. Mediterranean Sea Arrivals in 2016: by Arrival Location, Country, Demographic

and Country of Origin breakdown. 1nd επιμ. s.l.:UNHCR. UNHCR, 2016. Mediterranean: Dead and Missing at sea, January 2015- December 2016. 1nd

επιμ. s.l.:UNHCR. UNHCR, 2016. Regional refugee and migrant response plan for Europe (January to December

2017), s.l.: UNHCR. UNHCR, 2017. Mediterranean Sea Arrivals in 2017: by Arrival Location, Country, Demographic

and Country of Origin breakdown. 1nd επιμ. s.l.:UNHCR. UNICEF, 2016. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2016. 1nd επιμ. ΑΘΗΝΑ:

UNICEF.

UnitedNations, 2015. United Nations. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.un.org/press/en/2015/sc12008.doc.htm> [Πρόσβαση 11 4 2016].

Wikipedia, 2016. Wikipedia. [Ηλεκτρονικό] Available at:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%B5%CE%BC%CF%86%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82 [Πρόσβαση 29 10 2016].

Worldbank, 2016. The World Bank. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.worldbank.org/en/country/syria/overview> [Πρόσβαση 11 4 2016].

Αλομπέιντ, Α., 2016. The huffington post. [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.huffingtonpost.gr/aref-alobeid/-_4748_b_9521404.html [Πρόσβαση 2 2 2017].

Αμνηστία, Δ., 2016. ΠΑΓΙΔΕΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Μια προσφυγική κρίση που θα μπορούσε να αποφευχθεί. 1nd επιμ. s.l.:Διεθνής Αμνηστία .

Αναστασίου, Α., 2016. Βιώσιμες Λύσεις για τους Αசυνόδετους Ανηλίκους στην Ευρώπη, Εθνική

Έκθεση, Ελλάδα. 1^η επιμ. Αθήνα: Greek council for refugges.

Αρναούτογλου, Φ., 1982. Νόμος αντίθετος προς διεθνή σύμβαση είναι αντισυνταγματικός;. Αθήνα: Περιοδικό το Σύνταγμα.

Ασύλου, Υ., 2017. Στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου, Διαδικασίες μετεγκατάστασης. s.l.:Υπηρεσία Ασύλου.

Δημητροπούλου, Γ. & Παπαγεωργίου, Ι., 2008. Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα. Μελέτη σχετικά με την αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα (ανάθεση από το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα). 1^η επιμ. s.l.:UNHCR.

Δημόπουλος, Χ., 2016. Οι περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι πρόσφυγες ούτε καν εντοπίζονται [Συνέντευξη] (5 2 2016).

Διεθνής Αμνηστία, 2016. ΠΑΓΙΔΕΥΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Μια προσφυγική κρίση που θα μπορούσε να αποφευχθεί. 1^η επιμ. Αθήνα: Διεθνής Αμνηστία.

ΕΚΚΑ, 2014. Απολογισμός Λειτουργίας 2014, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α.. ΕΚΚΑ, 2014. Στατιστικά στοιχεία 2014, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α.. ΕΚΚΑ, 2015. Στατιστικά στοιχεία 2015, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α.. ΕΚΚΑ, 2016. 1^η Τριμηνιαία Έκθεση, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α..

ΕΚΚΑ, 2016. 2^η Τριμηνιαία Έκθεση, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α.. ΕΚΚΑ, 2016. 3^η Τριμηνιαία Έκθεση, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α.. ΕΚΚΑ & UNICEF, 2017. Unaccompanied children (UAC) in Greece, Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Α., UNICEF.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. Report to the Greek Government on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Στρασβούργο: European Committee.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. Σύσταση της Επιτροπής στις 28.9.2016 προς την Ελληνική Δημοκρατία σχετικά με τα επείγοντα μέτρα που πρέπει να ληφθούν από την Ελλάδα ενόψει της επανέναρξης των μεταφορών δυνάμει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

117

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, επικαιρότητα. [Ηλεκτρονικό] Available at: <http://www.europarl.europa.eu/news/el/news-room/20160419IPR23951/fate-of-10000-missing-refugee-children-debated-in-civil-liberties-committee>

[Πρόσβαση 20 11 2016].

Ιωάννης Μάζης, Μιχάλης Σαρλής, 2014. Νέα πλήγματα στην ασφάλεια της Μέσης Ανατολής, Athens:

Foreign affairs the Hellenic edition.

Καραγιάννη, Α. Ρ. -, 2007. Κοινωνική προστασία των ανηλίκων στην Ελλάδα. 1^η επιμ. Αθήνα: Σάκκουλας Εκδόσεις Α.Ε..

Κουτσουμπίνης, Σ., 1990. Η συνταγματική θέση του ανηλίκου, σε : Πρακτικά του Συμποσίου για την «Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των ανηλίκων». Αθήνα: Σάκκουλας Αντ..

Λέκκας, Ε., 2016. Δράσεις μείωσης κινδύνων σε hot spot- αποτίμηση επιπέδου κρίσης στον προσφυγικό καταυλισμό της Ειδικής. 1^η επιμ. Αθήνα: National and Kapodistrian University of Athens, post graduate program, environmental, disaster and crises management strategies.

Μάνεσης, Α., 1989. Η πραγμάτωση της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο. Θεσσαλονίκη: Θεσσαλονίκη : [Α.Π.Θ.] 1989..

Ντόκος, Θ., 2013. Ενημερωτικός οδηγός για τη σύγκρουση στη Συρία. 35/2013 επιμ. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ).

Πασσά, Ξ., 2008. Οδηγός Διαπολιτισμικής Συμβουλευτικής. 1^η επιμ. Αθήνα: Παπαζήση. Πουλαράκης, Σ., 2016. Η διαπίστωση της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων

αλλοδαπών, Σκέψεις και προβληματισμοί. Αθήνα: Γιατροί του Κόσμου.

Συνήγορος του Πολίτη, 2013. Μη εγγραφή και μη προαγωγή στην επόμενη τάξη ανηλίκων αλλοδαπών μαθητών, λόγω ελλείψεων στα δικαιολογητικά εγγραφής, Αθήνα: Συνήγορος του Πολίτη.

Συνήγορος του Πολίτη, 2014. Το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων, Αθήνα: Ο Συνήγορος του Πολίτη.

Υπηρεσία Ασύλου, 2014-2015. Στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου, Αθήνα: Υπηρεσία Ασύλου.

Υπηρεσία Ασύλου, 2016. Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (1.1.2016 - 31.12.2016), Αθήνα: Υπηρεσία Ασύλου.

Χρυσόγονος, Κ., 2002. Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. 2^η επιμ. Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας Αντ..

Χρυσόγονος, Κ., 2002. Η διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Σύνταγμα. Στο Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, εκδ. Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη, ερμηνεία κατ' άρθρο. Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας Αντ..